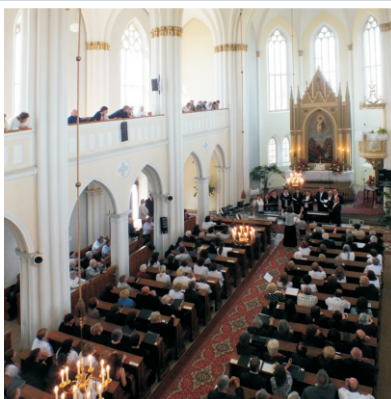
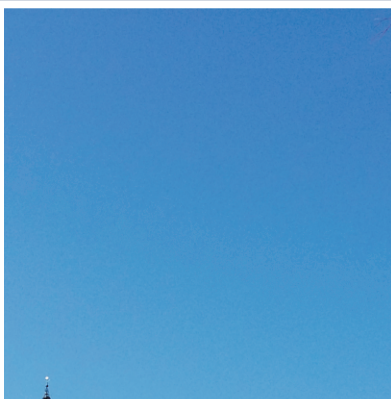

Melanchton

časopis Združenia evanjelických duchovných

november 2018

ÚVODNÍK

Ktosi je za dverami

Jan Oslík, zborový farár v Modre

Mnohí poznajú reláciu Jula Satinského a Milana Lasicu „Ktosi je za dverami“. Sem si pozývali rôznych známych hostí, ktorí čakali za dverami a po úvode vstupovali na scénu. Bola to taká chvíľka napätia, otázkou bolo, kto je za tými dverami a vojde nimi dovnútra. Aj keď sa to vlastne vedelo, alebo aspoň tušilo. Čo v skutočnosti diváci očakávali najviac bolo to, čo bude nasledovať. To najzaujímavejšie bolo nie to, kto je za dverami, ale čo sa bude diať na scéne.

Toto nie je nejaká nostalgická spomienka na akúsi dávnu reláciu. Je to niečo, čo zažívame vo svojich životoch vždy znovu. Jednu takú „reláciu“ prežívame v cirkvi aj teraz. Prednedávnom sme mali voľby biskupov a dozorcov. Kandidáti boli „za dverami“, čakalo sa kto vojde, kto bude zvolený. Možno sme to tušili, alebo aspoň dúfali. To najzaujímavejšie je však pred nami. Čo sa bude diať? Akým smerom sa bude naša cirkev uberať na scéne tejto spoločnosti? Aké budú dialógy? Aká bude vládnuť atmosféra? Toto všetko s napätím očakávame.

A nielen očakávame. My to aj tvoríme. Toto nie je hra, kde niekoľko hercov na javisku tvorí dej a diváci sa pozerajú a tleskajú alebo pískajú. Tento príbeh tvoríme spolu. Možno to nebude také jednoduché, pravdepodobne prídu chvíle, keď sa bude zdať, že sme v slepej uličke, možno budú občas viaznuť dialógy. Vždy je jednoduchšie, keď jeden určuje, čo sa bude diať a ostatní len počúvajú. Ale sme spoločenstvo a tu jednoducho musíme „hrať spolu“. A máme nádej, že to bude aspoň chvíľu dobrá hra.

Je ešte jeden príbeh, do ktorého sme pozvaní. Ten najdôležitejší príbeh tohto sveta. Príbeh, keď do nášho života vstupuje Boh. Vždy nanovo nás učí otvárať dvere nášho srdca. Na prahu adventu stojíme opäť pri dverách, ktoré treba otvoriť. Príbeh nášho života sa zmení len vtedy, keď na scénu vstúpi Pán Ježiš. S Ním sa menia naše dialógy, mení sa atmosféra, s Ním prichádza pokoj do nášho vnútra a zmierenie vo vzťahoch, v Jeho prítomnosti to prestáva byť hra o tom, kto je lepší a viac vynikne a začína to byť hra o tom, čo môžeme urobiť spolu. A v tomto čase sa nám Pán Ježiš prihovára: „Ajhľa, stojím pri dverách a klopem.“

Impressum

Melanchton

spravodaj Združenia evanjelických duchovných ECAV na Slovensku
ISSN 2644-4283

Vychádza: nepravidelne pre vnútornú potrebu ZED

Redakčná rada: Libor Bednár, Branislav Kováč, Eva Oslíková,
Martin Riecky, Martin Šefranko - zodpovedný redaktor

Adresa redakcie: Martin Šefranko, Legionárska 6, 811 07 Bratislava,
e-mail: sefrankom@gmail.com

Grafická úprava: Jan Oslík

OBSAH

Jan Oslík: ÚVODNÍK Ktosi je za dverami	2
Milan Kubík: KÁZEŇ Aby jedno boli	4
Božidara Bašková: SPRÁVA Z CESTY Farársky deň Evanjelického farárskeho spolku vo Württembersku	5
Juraj Majo: PREDNÁŠKA Evanjelici a demografia - časové a priestorové súvislosti	6
Zuzana Moncollová, Martin Riecky: PREDSTAVUJEME Charakteristika Združenia evanjelických duchovných v Dunajsko-nitrianskom senioráte	10
Jaroslav Vokoun: ROZHOVOR Evangelické cirkve si s jubileem nevedeli rady	12
Jaroslav Vokoun: Luther FAQ – Často kladené otázky	15
Ján Matis: Informácie o účte a fondoch ZED	18
Libor Bednár: RECENZIA Pápež František: Gaudete et exsultate	19
Eva Oslíková: RECENZIA Fritz Riemann: Základní formy strachu	20
Pavel Gabriš: In omnibus caritas	21

Ivan Krasko

Kritika

(Z reči v nížinách)

Boli, čo v chrámoch hovorili,
a boli, čo v chrámoch poslúchali.

Blahoslavení sú, ktorí hovorili
a nepovedali viac,
než čo povedať mohli vo dňoch
sviatočných.

Spasení budú tí, ktorí nepovedali
všetko,
čo vedieť sa domnievali,
a zatratení, ktorí hovorili viac,
ako povedať mali na dni sviatočné.

Nebude odpustené takým,
ktorí boli povolaní hovoriť Slovo
posvätené,
ale mlčali v čas Hodov božích,
a beda všetkým, ktorí nemali
hodín sviatočných
a bez bázne chodili hovoriť do
chrámov Slova.

A blažení sú iba tí,
čo v chrámoch zbožne poslúchajú
Slovo posvätené
a vídajú záblesky Jeho.

Milan Kubík, zborový farár v Martine, konsenior Turčianskeho seniorátu

Kázeň prednesená v rámci úvodnej pobožnosti Valného zhromaždenie ZED v Biblickej škole v Martine, 14.4.2018

„aby všetci jedno boli; ako Ty, Otče, si vo mne a ja som v Tebe, aby aj oni boli v nás, aby svet uveril, že si ma Ty poslal.“ (Ján 17, 21)

Vážené predsedníctvo,
bratia a sestry v Pánovi Ježišovi Kristovi!

Tento biblický text sa s obľubou používa pri rôznych ekumenických stretnutiach a bohoslužbách. Chce vyjadriť jednotu Kristovej cirkvi medzi jednotlivými konfesiami. Z času na čas je však dobré, ak tento text zaznie v spoločenstve konfesionalne uzavretom. V spoločenstve, v ktorom sa jednota predpokladá ako samozrejmosť. V spoločenstve s rovnakými vieroučnými základmi a spismi, jednou štruktúrou, organizáciou a ústavou a tiež rovnakým historickým dedičstvom. Nie však preto, aby sme si zlepšili reputáciu, vyslali pozitívny politický signál, vylepšili imidž pred svetom. Niekedy je dobré nechať sa týmto Kristovým želaním osloviť kvôli nám. Kvôli tomu, aby sa nám v cirkvi dobre pracovalo, aby sme sa jeden o druhého vedeli oprieť, aby sme si viac priali navzájom úspechu aj Krista.

Predvídavo sa modlil náš Pán tieto slová, keď sa modlil za cirkev, keď videl jej budúcnosť, keď videl aj tú našu, evanjelickú.

Ak dovoľíte, bratia a sestry, rád by som vyslovil pár myšlienok, námetov, impulzov a pozval vás k hľadaniu odpovedí na otázku: Prečo sa v našej ECAV už niekoľko rokov nedarí jednote tak, ako ju vyslovuje v modlitbe náš Pán?

V prvom rade je to preto, že sme uverili, doslova naleteli ilúzii, že si jednotu dokážeme vytvoriť, že si ju vymyslíme, naprojektujeme, že keď niečo liturgicky zošraubujeme, alebo vytvoríme nejaké jednotné insígnie, že dosiahneme jednotu. Áno, to všetko sú zaiste dôležité veci - hovoria o tom, kto a čo sme, vyjadrujú náš cirkevný profil. Ale je toto jednota, o ktorú prosí Pán Ježiš Kristus v našom texte? Dokonca niektorí podľašli starej pseudonáboženskej predstave a uchýlili sa k skupinkám, ktoré si pestujú svoju „kэфasovskú, apollovskú, pavlovskú“ jednotu a pravdu. Cítia sa tam dobre, ako medzi svojimi. Je ale toto jednota, o ktorú

prosí Kristus? Nie! Je to naša jednota, nie Kristova. Prosba Pána Ježiša: „aby všetci jedno boli“, to nie je náš projekt, náš program, naša túžba. To je túžba Pána Ježiša Krista. Jednota v cirkvi, to je Jeho projekt, ku ktorému sme pozvaní, aby sme sa stali jeho súčasťou. My, bez Krista, to môžeme len pokaziť.

Po druhé si myslím, že by jednote v našej ECAV pomohla väčšia vzájomná dôvera a prajnosť. O chvíľu bude brat predseda čítať výročnú správu, v ktorej sa ako refrén bude opakovať téma dôvera a vernosť.* Nevie, bratia a sestry, kedy naposledy ste počuli slová: môžeš mi úplne dôverovať. Vo svete už takmer vôbec a medzi nami ich je len ako šafranu. Pán Ježiš jednotu cirkvi vykresľuje na pozadí jednoty a dôvery s Otcem nebeským. „Ako Ty, Otče, si vo mne a ja som v Tebe, aby aj oni boli v nás.“ Bolest Syna je aj bolesťou Otca, sláva Otcova je aj slávou Syna a rovnako je to aj s dôverou. Syn praje Otcovi a Otec zas Synovi. A keby sme mali pokračovať a dotiahnuť to až k nám, tak farár praje biskupovi a biskup farárovi. Keď sa jednému nedarí, druhý trpí; keď má jeden úspech, úspech má aj celá cirkev. Možno sa to zdá až príliš naivné. Po rokoch neprajnosti je to úplne prirodzené. Ale viete si predstaviť, že by sa Otec vytešoval z toho, že Jeho Syn trpí, alebo, že keď Mu Syn povie: „do Tvojich rúk porúčam svojho ducha“, tak sa Mu Otec otočí chrbtom? Áno, vyzerá táto túžba až príliš naivne, odvykli sme si od prajnosti, ale takáto je jednota, ktorú nám ponúka Kristus.

A napokon si myslím, že by jednote v našej ECAV pomohlo prehodnotenie motívov. Našu cirkev vnímam ozaj ako ubolenú, mnohými zápasmi vyčerpanú ratolesť na kmeni Pána Ježiša Krista. Spôsobili sme si hlboké zranenia. Nie je jednoduché v takomto stave pracovať s čistými motívmi. Dlhो potrvá, kým sa vzťahy dajú do poriadku. Ale nemáme inú možnosť, len hľadať Krista, aby nás dal dokopy. Pamätám si na konferenciu o zakladaní cirkevných zborov vo Fínsku. Prednášajúci farár tam spomínal skúsenosti a rady, ako zakladať nové cirkevné spoločenstvá na miestach, kde cirkev doposiaľ nebola, alebo už desaťročia nefungovala. Išlo vždy o aktivitu

* (Pozn. red.: text výročnej správy je tu: <http://melanchton.sk/2018/04/17/sprava-predsedu-zed-za-rok-2017->

najbližšieho životaschopného cirkevného zboru, ktorý pod vedením týchto cirkevných špecialistov vybudoval nové diaspóry. Vždy to bola pekná skúsenosť, ale jedenkrát, hoci použili tie isté metódy ako predtým, to jednoducho nevyšlo. Keď robili vyhodnotenie a hľadali príčiny tohto neúspechu, zistili, že hostujúci cirkevný zbor, ktorý mal vyčleniť skupinu mužov pre založenie toho nového cirkevného zboru, prechádzal vnútornou schizmou. Už dlhší čas tam vládli nezhody a založenie nového cirkevného zboru oddelená skupina využila ako príležitosť oddeliť sa. Nevyšlo to. Aj dobre mienená, premodlená a toľkokrát vyskúšaná vec môže zlyhať, ak ju zneužijeme na vlastné plány a ciele. Naše motívy sú dôležité! To, prečo veci robíme, je dôležité! My musíme mať jasno, prečo chceme byť spolu - byť jedno.

Quanta est nobis via? (Aká dlhá je cesta, ktorá je ešte pred nami?), pýta sa pápež Ján Pavol II. vo svojej encyklike s názvom, ktorý nám pripomína náš dnešný text - Ut unum sint. A odpovedá: dlhá a náročná. Taká je cesta uzdravenia. Taká je cesta k jednote. Je načas, aby sme po nej začali kráčať aj my v ECAV. Prajeme si k tomu odvahu a nebeskú múdrosť. Amen.

Biblická škola v Martine

miesto konania Vainého zhromaždenia ZED 14.4.2018

SPRÁVA Z CESTY

Farársky deň Evanjelického farárskeho spolku vo Württembersku

Božidara Bašková

podpredsedníčka ZED za Západný dištrikt

Starobylé univerzitné mesto Tübingen sa stalo miestom stretnutia našich oltárnych bratov a sestier partnerského farárskeho spolku Württemberskej evanjelickej cirkvi na tzv. Farárskom dni. Jeho cieľom je vzdelávanie, ale aj prehlbovanie bratsko-sesterského spoločenstva v oltárnej službe. Na túto milú príležitosť sú pozývaní zástupcovia partnerských farárskych spolkov. Pozvanie prijali aj predseda a podpredsedovia ZED.

Farársky deň sa začal 7.10.2018 slávnostnou večerou, v priebehu ktorej sa prihovárali zástupcovia evanjelických farárskych spolkov z Francúzska, Dánska, Stredného Nemec-ka a Slovenska. Predseda ZED Ján Bunčák sa vo svojom príhovore poďakoval za mnohoročnú pomoc zo strany našich sestier a bratov v oltárnej službe v Nemecku. Zároveň poprosil aj o iný druh pomoci - poskytnutie predná-šateľov na rôzne témy, akými sú riešenie konfliktov či poskytovanie vzájomnej duchovno-pastierskej starostlivosti. Na druhý deň bola v univerzitnej aule možnosť vypočuť si niekoľko prednášok na aktuálne témy o hľadaní podoby cirkvi v 21. storočí. Program potom pokračoval službami Božími s Večerou Pánovou, ktoré sa konali v majestátnom univerzitnom kostole sv. Juraja. Počas služieb Božích si prítomní uctili pamiatku svojich bratov a sestier v službe, ktorých si Pán Boh povolal v uplynulom roku k sebe. Na záver dňa sa konala slávnostná akadémia, na ktorej sa - okrem iných - prihovoral aj dekan Teologickej fakulty a pri rôznych výročiach ordinácie boli kvetom a listinou pozdravení jubilanti.

Nech Pán Boh hojne požehnáva našich nemeckých kolegov a kolegyné v službe na Pánovej vinici. Za mnohé roky ich pomoci, ako aj za možnosť byť súčasťou ich spoločenstva im patrí naše úprimné poďakovanie.

Kostol sv. Juraja, Tübingen

Evanjelici a demografia

- časové a priestorové súvislosti

Juraj Majo

odborný asistent na Univerzite Komenského v Bratislave na Katedre humánnej geografie a demografie

Úvod

Čísla sú aj v cirkevných kruhoch významným ukazovateľom a meradlom života. Nie sú to len čísla účtov, a účtovných bilancií, okrúhlych výročí a jubileí, vhodnej minútáže kázni a iných, merateľných javov, s ktorými sa v cirkvi stretávame. Presné hodnoty sa často stávajú významným meradlom kvality, alebo kvalitu a jej smerovanie naznačujú. Naznačujú len preto, lebo zmeny kvantity neimplikujú zmenu kvality a naopak, zmena kvality nemusí mať odraz v kvantite. V tomto článku sa pokúsime tento mimoriadne komplikovaný vzťah poukázať na meraných údajoch získaných mimo prostredia cirkvi a svetskými inštitúciami na Slovensku v časovom aj priestorovom pohľade.

Vzťah času a priestoru je aj pri výskume premien religiozity mimoriadne dôležitý. V kontexte teologického vzdelania a historického záberu štúdia je dobre známy význam času. Priestor, ako ďalšia sociálne konštruovaná veličina je stále v spoločenských vedách akosi pozadu, čas je primárnou optikou interpretácie dejinných súvislostí. Priestor však nemusí byť konkrétnym a jedinečným bodom lokalizovateľným na mape, ale je to aj abstraktný pojem zahrnujúci arénu, kde sa stretávajú rôzne druhy identít, názorov, často jasne alebo menej jasne viditeľných a merateľných v euklidovskom priestore (napr. mesto, vidiek, rodina a pod.).

Téma naznačená v prvej časti názvu tejto prednášky je v mnohom veľmi abstraktná. Demografia tu nereprezentuje vednú disciplínu, ale súhrn poznatkov, údajov o dynamike a statike evanjelickej populácie. Mnohí vedia, že vzťah luteranizmu a demografie je v stredoeurópskom priestore veľmi špecifický. Neraz je zrejmé, že to nie je v cirkvi také ružové a sme často presvedčení, že dlhodobý trend z hľadiska početnosti primkyna kvantitu a kvalitu čoraz bližšie k sebe. Môžeme napríklad tvrdiť, že za poklesom je zodpovedný konkrétny stav cirkvi alebo jej duchovných predstaviteľov? Môžeme s istotou vyhlásiť, že socializmus kvantitatívny pokles urýchlil, dokončil, či vôbec neovplyvnil? Je veľmi komplikované hľadať na tento stav odpoveď. V každom prípade to, čo vidíme v súčasnosti, hodnoty, ktoré sú každý rok predkladané na výročné konventy, nie sú okamihovými údajmi, ale je za nimi niekoľko desaťročí intenzívnych premien. A väčšinu z nich spoločenské vedy, ktoré skúmajú náboženstvo, náboženskú identitu, demografický vývoj, či vzťah štátu a cirkvi dokážu v mnohom interpretovať, alebo aspoň niektoré súvislosti naznačiť. Ak hovoríme o konventoch, predchádzajúci cirkevní predstavitelia vzťah luteranizmu a demografického vývoja hodnotili už veľmi dávno. Ešte v roku 1823 si Samuel Kollár v monografii o obci Čerenčany všimol, že - „*veľkému množstvu detí sa netešia a mať potomka v prvom roku*

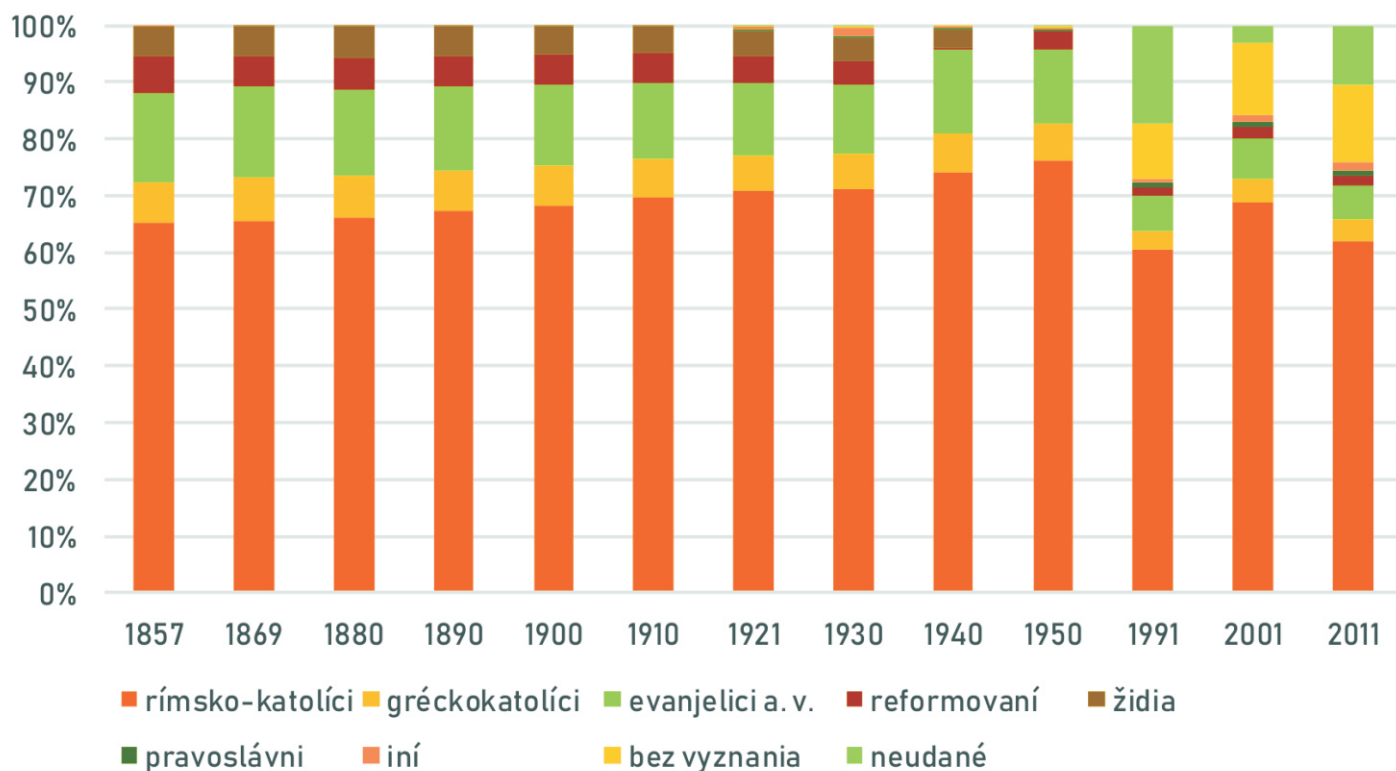
manželstva nepokladajú za slušné“. Kysáčsky farár Karol Langhoffer si na prelome 19./20. storočia všima poznatok z Turca - „*evanjelici-luteráni nerozmnožujú sa veľmi pôrodami - tu totiž slabý je percent oproti stavu druhých cirkví a vierovyznaní*“ (Langhoffer, 1911, s. 20). Aj v 30. rokoch 20. storočia je evidentná obava o ďalší vývoj pôrodnosti v evanjelickej cirkvi: „*Pokles pôrodov dosahuje aj u nás katastrofálnych rozmerov. Kým sa táto rakovina javila len u iných národov, s akousi škodoradosťou sme ukazovali na ňu, ale dnes, keď sa aj do nás zažrala, tak neradi hovoríme a tak málo píšeme o nej*.“ (Adamiš, 1936, s. 326)

Metodologické poznámky

Pri výskume početnosti pracujeme v prvom rade s údajmi zo sčítaní obyvateľstva. V pravidelnej desaťročnej perióde sa vykonávajú od roku 1869. V rokoch 1961 - 1980 (3 sčítania) nemáme k dispozícii otázku týkajúcu sa náboženskej príslušnosti. Z metodologického hľadiska však údaje v celom časovom rade nie sú úplne kompatibilné. V prvom rade je potrebné upresniť, že sčítania nezisťujú veriace obyvateľstvo. Na vieru sa žiadne sčítanie nikdy nepýtalo a zrejme ani nebude (v Česku, napríklad aj pri poslednom sčítaní obyvateľstva, áno). Pri týchto údajoch je preto vhodnejšie hovoriť o konfesionalite - čiže deklarovaní vzťahu (a do roku 1950 reálnej príslušnosti k cirkvi) (*pozri vývojový graf 1*). V súčasnosti je otázka v tomto smere položená na účasť na náboženskom živote cirkvi alebo vzťah k nej. Na druhej strane o obyvateľstve „bez vyznania“ nie je možné hovoriť ako o neveriacich, či ateistoch, hoci z cirkevných kruhov takáto identifikácia zaznieva pomerne často. Táto skupina predstavuje z hľadiska náboženských predstáv najheterogénnejšiu konfesiónalnu skupinu všeobecne.

Ako pristúpiť k hodnoteniu náboženskej príslušnosti ako k objektu spoločenského výskumu? Náboženská identita je jednou z mnohých sociálnych identít, ktorá je sociálne konštruovaná (podobne ako iné sociálne identity - etnicita, rod, spoločenský status a pod.) Hoci má vskutku silné dogmatické východiská, nie je nemenná a jej formovanie prebieha v čase a priestore interakciami. V našom priestore sa primárne získava socializáciou (enkulturáciou) v rodine, komunite, prostredníctvom inštitúcií. Každá generácia vtlača tejto identite zvláštnu pečat. A aj primárna forma získavania náboženského povedomia nemusí byť jednoznačná. Na jednej strane môže byť iniciatíva rodičov odmietnutá, už v procese odovzdávania dochádza k redukcii a podobne. Tento proces je vidieť na vekovej štruktúre obyvateľstva hlásiaceho sa k evanjelickej cirkvi, kde dochádza k zlomu

Graf 1 Vývoj konfesionalnej štruktúry obyvateľstva Slovenska v rokoch 1857-2011 v %.
Zdroj: Majo, Kusendová 2015

v prípade generácií narodených po II. svetovej vojne, ktorá bola nateraz poslednou veľkou generáciou vyrastajúcou ešte v prostredí cirkvi, kým ich nasledovníci už oveľa menej. Silný demografický potenciál generácie narodenej po roku 1950 sa nedokázal zúročiť a tak ECAV v rokoch 1950 - 2001 stratila 15% svojich členov, kým napr. v prípade majoritnej rímskokatolíckej cirkvi počet členov (resp. tých čo deklarovali nejaký vzťah k nej) narástol o 14%. Je pravdepodobné, že náboženská identita v tejto generácii v určitej forme zostala, ale nedokázala sa úspešne a s potenciálom ďalšieho rastu preniesť na ďalšie generácie. Cirkevná identita tradičných cirkví v Európe je stále závislá na demografickom vývoji, vzájomné konvertovanie - prozelytizmus nie je výrazne rozšírený.

Z výsledkov sčítaní obyvateľstva ako aj nárastu obyvateľstva bez vyznania by sa zdalo, že slovenská spoločnosť stráca vieru. Nie je to celkom pravdivé tvrdenie, skôr sa zdá, že sa vyvážuje z oficiálnych náboženských inštitúcií, náboženská viera sa privatizuje - presúva do najintímnejšej sféry ľudského vedomia s minimalizáciou vonkajších prejavov (čo v protestantizme ide akosi ľahšie), nie je viac napojená na živú komunitu, neraz aj experimentuje s novými prvkami, často z iných náboženstiev, či zo sféry mágie (viera v reinkarnáciu, horoskopy a podobne). Výsledkom je neraz forma v podobe tzv. vrstvenej religiozity. To znamená kumuláciu aj teologicky protichodných názorov, vzhľadom na interakciu a odlišné skúsenosti (viac pozri napr. Podolinská 2012). Náboženská identita sa totiž nikdy neformuje sama, ale v určitom kontexte aj iných sociálnych identít a diskurzov. V kontexte deklarovanej konfesionality sa však títo jedinci nemusia vôbec odlišovať od ostatných. Vyvstáva preto ťažká otázka, ako vlastne definujeme pravého veriaceho. Štandardne sa pracuje s evaluáciou na základe tzv. 3B (believing, behaving, belonging - viera, správanie a príslušnosť).

Pokles podielu veriacich, aktívnych členov je zrejмый a hlavnou príčinou je veľmi široký proces transformácie spoločnosti, ktorý sa často nazýva sekularizácia, hoci sa už v súčasnosti hovorí o post-sekularizme, či desekularizácii (najmä v kontexte obnovenia religiozity v niektorých krajinách východnej Európy). Celkovo je zrejмый, že tento proces prebehol výraznejšie v protestantských európskych krajinách (sekularizácia nie je univerzálnym javom západnej civilizácie, inak sa prejavuje napr. v USA. V Európe cirkvi skôr pripomínajú byrokratický, štátny aparát, kým v USA je to hospodárska firma s premysleným manažmentom a marketingom). Český religionista O. Štampach (2010, 87 – 88) hovorí, že v 20. storočí bolo pre európsky luteranizmus kritickým podľahnutie luteranizmu najväčším ideológiám nacizmu a komunizmu. Sekularizácia neznamena stratu viery, ide o pokles významu oficiálnych religióznych inštitúcií, ktorý sa prejavuje aj akýmsi odkúzlenním (aj pričinením protestantizmu), privatizáciou viery, kumulovaním religióznych zážitkov a skúseností a odlišnou mierou ich akceptácie. V našom priestore sa na individuálnej úrovni začala sekularizácia už počas 1. ČSR, výraznejšie pokračovala v období socializmu (o vzťahoch štátu a cirkvi v tomto ale aj súčasnom období pozri napr. Tížik 2011). V týchto spoločnostiach dochádzalo k masívnym kultúrnym premenám z hľadiska demografie (oddelenie sexuálneho života od reprodukcie a reprodukcie od manželstva, rozvoj a dostupnosť antikoncepcie, rodové zmeny - zmena postavenia žien v spoločnosti, emancipácia), nástup nových spoločenských tém a hrozieb (jadrová vojna, občianske práva, emancipácia, rozvoj médií, environmentálne problémy a i.). Na tieto témy tradičné cirkvi často nevedeli rýchlo odpovedať a v západných krajinách tak životný štýl vylúčil cirkev zo svojho zreteľa.

V našom prostredí sa na zmenách vzťahu k cirkvi v mnohých regiónoch podieľala najmä industrializácia a urbanizácia

s kombináciou štátneho zriadenia a civilizačných zmien. Zaujímavou sa stáva otázka vzťahu sekularizácie a pluralizmu. Je zrejmé, že v sekularizovanom svete dochádza k pluralizácii náboženských foriem. V kontexte náboženských premien hovorí britská sociologička Grace Davie (2007, 138-147) napr. o tzv. fenoméne viery bez príslušnosti (believing without belonging), posunu od záväzku k spotrebe (participácia na náboženskom živote už nie je povinnosť, resp. záväzok, ale skôr dobrovoľná voľba), a zástupným náboženstvom (väčšina ľudí neparticipuje, aktívna menšina participuje za väčšinu). Z iného pohľadu sa dá povedať, že končí etapa cirkevnej príslušnosti narodením a mení sa na etapu cirkevnej príslušnosti voľbou.

Aj v tomto kontexte nie je vždy nutné sekularizáciu vnímať ako negatívny jav. Teológovia (napr. P. Hošek) napríklad poukazujú na sekularizáciu ako formu dospelosti Božích detí a vzdanie sa detinských prejavov viery, pokračovanie akéhosi obrazoboreckého hnutia. O dlhotrvajúcej dvojsto-ročnej skúsenosti Božieho mlčania príznačného pre európsku kultúru možno v istom zmysle hovoriť o akomsi „Veľkom piatku dejín Európy“, kedy ľudstvo zakúsilo na kolektívnej úrovni veľkopiatočnú agóniu, ako keby Boh nebol a ateizmus zvíťazil. Táto agónia v konečnom dôsledku vieru napokon očisťuje a prehlbuje a Boh v tomto zmysle pôsobí ako veľký obrazoborec a odníma Sám z lásky ľudstvu priam rozprávkové predstavy o sebe (Hošek, 2012, 27-29). Je otázkou, či pluralizmus, náboženská diverzita vedie k sekularizácii, alebo naopak. Slovensko z hľadiska náboženskej pestrosti ešte v prvej polovici 20. storočia patrilo k diverzifikovaným krajinám a sekularizácia prebehla v menšom rozsahu ako v prípade Česka, ktoré bolo na začiatku 20. storočia oveľa homogénnejšou krajinou z hľadiska náboženskej štruktúry.

Evanjelici na Slovensku vo svetle demografických ukazovateľov

Najvýraznejším prejavom špecifického vzťahu demografie a evanjelickej cirkvi je historicky a regionálne špecifický fenomén jednodetného systému (obmedzenej reprodukcie - pozri napr. Sigmundová 1983, Majo, Voľanská 2015, Činčurák 2017). Rozšírená bola v mnohých aj evanjelických obciach bývalých žúp Hont, Gemer a Novohrad. V obci, ktorá sa stala najvýraznejším synonymom jednodetného systému - v hontianskom Cerove, Karel Chotek v 20. rokoch poznamenáva: „*V této dědině nechtějí mít více dětí, jedno, nanejvýš dvě - smějí se tomu, kdo má četnější rodinu - a aby se zamezilo další rození, prostředky násilnými vyhání se plod... Na Cerově vyznávají se v tom zvláště ženy, které masáží vypuzují z lůna těhotné ženy zárodek obyčejně 3-4 měsíce před porodem. Hřích tento je už tak zakořeněn, že marné je napomínání soukromé i s kazatelnou; dle slov farářových nevymizí, dokud bude tu jediný Cerovan.*“ Keďže v tomto priestore žila viac ako 1/3 evanjelikov z územia Slovenska, išlo o výrazný fenomén. Prejavy tohto fenoménu, aj v kontexte medzikonfesionálnych vzťahov na konci 30. rokov 20. storočia začali byť výrazné. Július Adamiš v roku 1936 na stránkach Cirkevných listov apeluje „*Že my evanjelici veľkým percentom participujeme na poklese pôrodov je všeobecne známou pravdou; veď už máme celý*

rad odumierajúcich sborov, v ktorých viac ľudí zomrie ako sa narodí.“ Iný autor hovorí: „*naše bez zásluhy našej prirodzenej populácie zvýšené procento bude pravdepodobne klesať a rekatolizácia Slovenska bude pokračovať zásluhou samých evanjelikov.*“ Poukazuje sa na nárast katolíckeho obyvateľstva v dovtedy monokonfesionálnych obciach na juhu stredného Slovenska a pokles evanjelického. Praktický dosah sa prejavuje v žiadosti cirkevného zboru Nižný Skálnik - „*málo nás je a nevládzeme farára platiť*“. Tento cirkevný zbor bol prvou obeťou redukovanej plodnosti a ešte pred II. sv. vojnou sa stáva filiálkou Hrachova. Po II. svetovej vojne je prifarených viacero ďalších zborov na juhu stredného Slovenska.

Premeny súvisiace s reprodukciou boli najvýraznejším faktorom formovania početnosti evanjelickej populácie. Masové vysťahovalectvo vrcholiace na začiatku 20. storočia totiž nezasiahlo najvýraznejšie práve najevanjelickejšie regióny. Predsa však, aj keď jednodetný systém vrcholil až v 30. rokoch, podiel evanjelickej populácie na tej celoslovenskej sa stále zmenšoval.

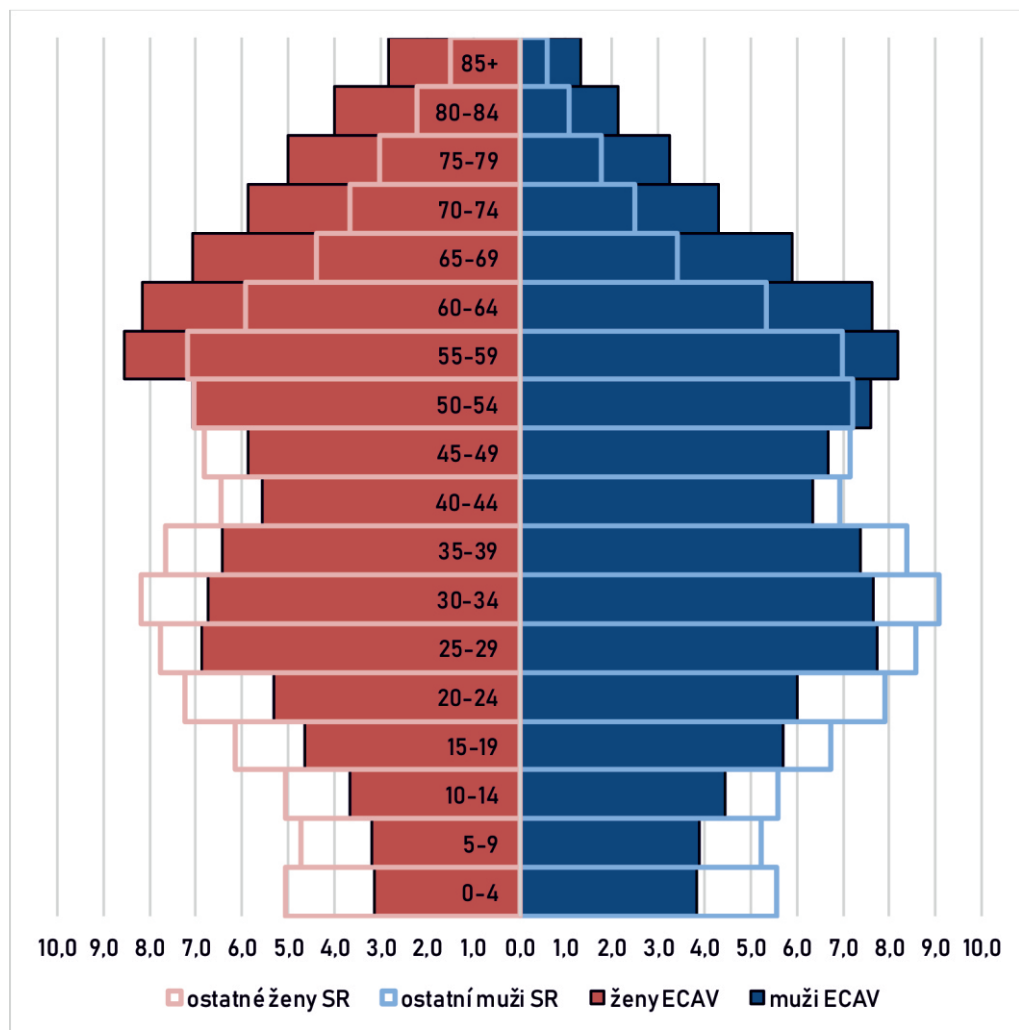
Vrcholom týchto premien sú špecifické štruktúrne aspekty evanjelickej populácie na Slovensku podľa sčítania obyvateľstva v roku 2011. Zo všetkých sledovaných štruktúr sú v priestorovom hľadisku najzaujímavejšie dve - ukončené vzdelanie u populácie nad 15 rokov a vekové pomery:

- **najvzdelanejší evanjelici** sú v okresoch Bratislava I a Bratislava V (viac ako 40%), v ktorých má vysokoškolské vzdelanie. Je zaujímavé, že v tradične evanjelických regiónoch je, aj vzhľadom na vekové pomery, evanjelická populácia všeobecne menej vzdelaná (o 20% a viac nižší podiel vysokoškolsky vzdelaných evanjelikov ako v celej populácii). Celkovo je podiel VŠ vzdelaných medzi evanjelikmi vyšší o 11% v porovnaní s celoslovenskou populáciou (najvzdelanejších príslušníkov majú Židia (o 143% viac, Cirkev bratská o 104 %, Bahaisti o 87 % a na druhej strane rímskokatolíci - o 14% menej, reformovaní o 25% menej a pod.);

- **vekové pomery** sú veľmi nepriaznivé pre evanjelickú cirkev. V súčasnosti je v skupine veľkých cirkví ECAV najstaršou cirkvou s priemerným vekom 43,9 (2011), čo je viac o 5 rokov ako celoslovenská populácia. Najväčší nepomer je na juhu západného Slovenska (v okresoch Komárno, Šaľa, Nové Zámky), v okresoch Revúca a Rimavská Sobota a na Hornej Nitre (všade okolo 8 - 9 rokov rozdiel medzi populáciou evanjelikov a ostatných). Vekový medián je 46 rokov (na Slovensku 38). Vekový nepomer vidieť aj na vekovej pyramíde a na konfesionálnej štruktúre podľa vekových skupín. (pozri graf 2)

Vo veku do 5 rokov má viac príslušníkov už grécko-katolícka cirkev a o pár desaťročí príde k výmene a ECAV bude pravdepodobne až 4. najpočetnejšou náboženskou skupinou (dnes je po rímskokatolíkoch a bezkonfesionálnych treťou najpočetnejšou). Medzigeneračné rozdiely nie sú len v percentách, ale aj v reálnej početnosti. Kým v prípade rímskokatolíckej cirkvi je generácia 0-14 ročných početnejšia o 8% v porovnaní s generáciou nad 65+, v prípade ECAV je to naopak. Počet detí do 14 rokov je takmer o polovicu menší ako v prípade najstaršej generácie (reformovaní len 24%). Ak predpokladáme, že percentuálne zastúpenie generácií

Graf 2 Veková pyramída
ECAV a ostatného obyvateľstva v roku 2011
(% zastúpenie jednotlivých vekových kategórií
z celku podľa pohlavia)
Spracované podľa SODB 2011

zostane zachované, tak o 30 rokov podľa sčítania obyvateľov bude asi 255 000 evanjelikov. Pri aplikácii podobných pomerov na hodnoty podľa schematizmu (220 000), by o 30 rokov malo byť asi 175 000 evidovaných evanjelikov.

V kontexte náznakov medzigeneračných premien a dynamiky početnosti evanjelikov, je v mnohých okresoch zrejмый zápas o prevahu medzi bezkonfesijnými a evanjelikmi - napr. v okrese Nové Mesto nad Váhom do kategórie 25-29 ročných už dominujú bezkonfesijní nad evanjelikmi, hoci tí sú zatiaľ celkovo v okrese početnejší; v okrese Liptovský Mikuláš - v kategórii do 14 rokov sú bezkonfesijní dominantní nad evanjelikmi a. v.; v okrese Rimavská Sobota - reformovaní v kategórii do 14 rokov predbehli početnosť evanjelikov a. v.; okres Rožňava - do vekovej kategórie 30-34 už sú v okrese dominantní bezkonfesijní nad všetkými (v podstate najsekularizovanejší okres SR), v okrese Myjava je 30% detí do 14 rokov bez vyznania.

V kontexte týchto údajov zostáva nezodpovedaná otázka, koľko reálne aktívnych členov cirkvi ECAV má. Na záver je možné krátke zamyslenie nad týmito číslami a postupnou redukciov:

ECAV na Slovensku mala počet členov

316 000 v 2011, ďalej

220 000 v 2017 (podľa Schematizmu), v roku 2017 bolo zaevidovaných

110 000 účastníkov štedrovečerných služieb Božích, celkovo v roku bolo 40 885 účastníkov služieb Božích počas 1. výročných slávností a napokon 26 000 účastníkov služieb Božích počas bežnej nedele, čo je 8,2 % z početnosti zo sčítania a v priemere 80 na 1 cirkevný zbor.

Základná literatúra

- ADAMIŠ, J. "Depopulácia a osud našich cirkevných škôl." In: Cirkevné listy, 50, 16, 1936, s. 326-327.
- BENŽA, M., KUSENDOVÁ, D. (eds). Historický atlas Evanjelickej cirkvi a.v. na Slovensku, Liptovský Mikuláš, Tranoscius, 2011.
- DAVIE, G. The Sociology of Religion. London, SAGE, 2007.
- HOŠEK, P. A Bohové se vrací. Proměny náboženství v postmoderní době. Praha, Mlýn, 2012.
- CHOTEK, K. Cerovo, národopisná studie. Praha, 1906
- LANGHOFFER, K. "Smutná štatistika pre našu cirkev a odporúčané lieky." In: Cirkevné listy, 25, 1, 1911, s. 19-21.
- MAJO, J., KUSENDOVÁ, D. Náboženský atlas Slovenska. Bratislava, Dajama, 2015.
- MAJO, J., VOĽANSKÁ, Ľ.: "The one-child pest is now affecting the body of the Slovak nation..." (Bazovský 1929) On restricted reproduction in southern Slovakia in the 1st half of the 20th century". Ethnologia Slovaca et Slavica 37, 2015, s. 41-58.
- Obyvateľstvo trvalo bývajúce v okresoch SR podľa náboženského vyznania, pohlavia a veku, Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2011. Bratislava, Štatistický úrad SR.
- Obyvateľstvo trvalo bývajúce v SR podľa najvyššieho dosiahnutého vzdelania a náboženského vyznania, Sčítanie obyvateľov domov a bytov 2011. Bratislava, Štatistický úrad SR.
- PODOLINSKÁ, T. „Quo vadis Domine“? K typológii súčasných náboženských a duchovných identít na Slovensku. Slovenský národopis, 55, 2, s. 135-158.
- SIGMUNDOVÁ, M.: Vybrané problémy etnografického výskumu rodiny. Slovenský národopis 30, 1982, s. 229-244.
- ŠTAMPACH, O. I. Na nové stezkách ducha. Přehled a analýza současné religiozity. Praha, Vyšehrad, 2010.
- TIŽIK, M. Náboženstvo vo verejnom živote na Slovensku. Bratislava, Sociologický ústav SAV, 2011.

Združenie evanjelických duchovných Dunajsko- nitrianskeho seniorátu

To, čím v súčasnosti žije Združenie evanjelických duchovných (ZED) Dunajsko-nitrianskeho seniorátu, priblížili **Zuzana Moncol'ová** - predsedníčka ZED DNS a **Martin Riecky** - tajomník ZED DNS.

Odkedy ste vo svojich funkciách?

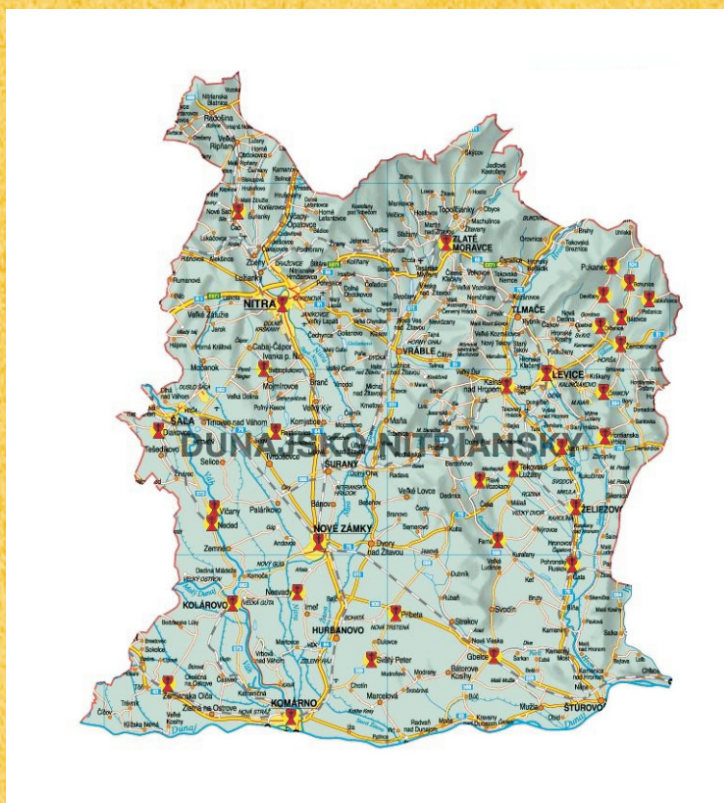
Do funkcie predsedu SPK DNS som bola zvolená (Zuzana Moncol'ová) 8. 2. 2018 po tom, ako bol na základe nespokojnosti väčšiny ZED DNS z funkcie predsedu odvolaný môj predchodca. Udialo sa tak v rámci SPK v Cirkevnom zbore Zemianska Olča - fília Lipové.

Tajomník ZED v senioráte dlhodobo zvolený nebol. Túto chybu sme odstránili a 12. apríla 2018 bol na zasadnutí SPK v CZ Komárno za tajomníka zvolený Martin Riecky.

Predstavenie seniorátu

Dunajsko-nitriansky seniorát je najrozsiahlejším seniorátom našej cirkvi. Pritom je pomerne mladým seniorátom, pretože začal vznikať na území, nanovo osídlenom slovenskými evanjelikmi, presídlenými hlavne z Maďarska po 2. svetovej vojne. Najskôr sa zorganizoval v roku 1948 ako Dunajský seniorát. Po reorganizácii štátnej správy sa museli usporiadať aj naše cirkevno-organizačné jednotky. Na základe týchto skutočností sa aj Dunajský seniorát musel nanovo zriadiť v roku 1952. Až v roku 1964 vznikol súčasný Dunajsko-nitriansky seniorát v podobe, v akej ho poznáme v súčasnosti. Do jeho územného obvodu boli začlenené niektoré zbory, ktoré dovtedy patrili do Nitrianskeho, Dunajského, Tekovského, Hontianskeho a Bratislavského seniorátu. Na jeho území sa nachádzajú v súčasnosti okresy Levice, Zlaté Moravce, Nitra, Šaľa, Nové Zámky a Komárno. Momentálne zahŕňa na svojom území 32 cirkevných zborov.

Naše oltárne spoločenstvo tvorí celkovo 25 farárov a faráriek; z toho sú traja dôchodcovia - bratia Vladimír Macalák, Daniel Šovc a jeden je nečlen ZED, jeden je v službe - br. farár Peter Paluga v CZ Svätoplukovo. Jedna sestra farárka je na rodičovskej dovolenke - Elena Fajnorová z CZ Čankova

a druhá sestra je na MD - Jana Južšíková z CZ Nové Sady. Ďalšia sestra je dlhodobo PN - sestra farárka Gabriela Lauriková CZ Žembovice. Brat farár Ján Čermák z CZ Pohronský Ruskov nie je členom ZED, avšak na farárskych schôdzach sa s veľkou pravidelnosťou zúčastňuje. Žiaľ, máme aj kolegov, ktorých účasť je zriedkavá.

Čo sa týka prednášok boli pozývaní prednášajúci, prednášajúce, ale boli oslovení aj bratia či sestry z nášho prostredia. Mali sme stretnutia, kde sme sa venovali našim problémom v zboroch, uskutočnili sa stretnutia venujúce sa daniu v cirkvi.

V našom senioráte máme niekoľko seniorálnych akcií. Tradičným podujatím sa stal Deň seniorátu, ktorý sa koná pravidelne v Jablňovciach. Začne sa službami Božími v miestnom chráme Božom a následne pokračuje spoločenstvom v našom misijnom-rekreačnom zariadení vybudovanom pod kostolom. V priebehu roka sa stretávajú presbyteri seniorátu, besiedky, spevokoly, mládež a dorast na svojich seniorálnych stretnutiach. Niekde je účasť vyššia, inde zase nižšia. V mnohom to závisí od miestnych farárov, ako sa k danej akcii postaví, či ju vyhlási a či na ňu privedú ľudí.

Máme teda svoje radosti, aj starosti. Niekedy vnímame toto spoločenstvo ako neutrálne, viac chladné a málo úprimné. Chýba nám radosť z toho, že sa vidíme, počujeme, chýba nám súdržnosť väčšia spolupráca, chránime si svoje parochiálne práva a územia, namiesto toho, aby sme si navzájom pomáhali. Čo vidia na nás cirkevníci, to isté budú aplikovať v živote zboru, kde patria. Dokonca niektorí farári majú problém sa v spoločenstve aj modliť.

Deň Dunajsko-nitrianskeho seniorátu v Jablňovciach (15.9.2018)

Napriek tomuto fungujú aj mnohé takpovediac teritoriálne spolupráce cirkevných zborov. Akými nepísanými centrami sa stávajú mestské cirkevné zbory, hlavne Nitra, Levice a Komárno. S okolitými menšími dedinskými cirkevnými zbormi plánujú a zúčastňujú sa na mnohých spoločných akciách, čo je veľmi povzbudzujúce. Tešíme sa napríklad z diakonie pri cirkevnom zbore v Nitre a z túžby vystaviť budovu pre túto organizáciu. Alebo sa napríklad radujeme z kresťanskej polície v Leviciach - policajtov, ktorí sa obrátili k Pánu Bohu a stali sa organizátormi misijných akcií v Leviciach a blízkom okolí. Ide o policajtov patriacich do katolíckej a evanjelickej cirkvi, ktorí sa stretávajú v ekumenickom kresťanskom spoločenstve.

Je toho určite viac, čo nás teší a zároveň zarmucuje, ale snažili sme sa priblížiť aspoň zopár základných faktov o živote ZED v našom Dunajsko-nitrianskom senioráte.

Koncert spevokolov Dunajsko-nitrianskeho seniorátu v Bátovciach

Evangelické církve si s jubileem nevěděly rady

Rozhovor
s Jaroslavem Vokounem
o Lutherovi, Panně Marii
a také roli historiků
a katolických teologů
v přijetí Lutherova odkazu

Jaké otázky si klade v souvislosti s Lutherem dnešní (ekumenická) teologie, resp. jaké otázky si kladete Vy?

První otázka asi bude, v čem je Luther a reformace aktuální, ale s touto otázkou je třeba nakládat opatrně: Při minulých lutherovských výročích se vždy kladla, ale s odstupem času vidíme, že daná společnost se spíše jen potvrzovala a utvrzovala ve svém vlastním „občanském náboženství“ a jeho dogmatech a předsudcích - ostatně podobně jako při výročích husovských. Luther byl postupně shledán aktuálním např. ve svém protiřímském (dobově aplikováno „protifrancouzském“) odboji, jako předchůdce osvícenství či naopak nacionalismu, po druhé světové válce jako „těšitel Němců“. Společnosti se tak spíše imunizovaly před poznáním případné aktuálnosti jeho dědictví.

Z tohoto hlediska se mi zdá dobré, že se pětisté výročí prakticky nikomu nehodilo, zejména ne německému státu a německým evangelickým církvím. Luther je v mnoha ohledech popřením současného politického náboženství „evropských hodnot“. V této nepoužitelnosti Luthera ale vidím šanci: Jestliže nám postmoderna ukázala význam jinakosti, vystavme se tedy Lutherově jinakosti. Možná bude dobrým korektivem některých našich jednostranností. Je lpění na poznané pravdě jen umíněností? Je tolerance vždy a ke všemu dobrá? Lze říci vše důležité tak, že nikoho neurazíme nebo nezraníme? Je naše představa o vztazích muže a ženy jediné možná (Luther nabízí jednak patriarchální důraz v teorii, jednak faktický model své vlastní rodiny s dominantní rolí ženy a s otevřenou domácností pro široké příbuzenstvo, přátele i lidi v nouzi). Je naše

velmi harmonické pojetí ekumenického a mezináboženského dialogu dost široké? (Luther odsuzuje islám a současně vyzývá k překladu a vydání Koránu, píše protijudaistické spisy a v první části kritizované spisy zpřístupňuje čtenáři). Nebylo by dnes užitečné promyslet Lutherovu diferencovanou kritiku humanismu, z něhož přijal spoustu podnětů? Cizího a nepřijatelného nebo jen zčásti přijatelného nám i tak u Luthera zůstane velmi mnoho...

Jaká byla situace v německých zemích - v prostotu Svaté říše - v době kolem roku 1517? Proč právě on zaujal posluchače?

Donedávna jsme si tuto epochu představovali jako epochu úpadku církve a všelikých zlořádů a renesančního požitkářství, což je jen část pravdy. Století mezi Husem a Lutherem bylo současně obdobím zájmu o duchovní věci, z tohoto hlediska možná nejzbožnějším stoletím západních církevních dějin. Přestala fungovat představa, že kdo chce být zbožný, má jít do kláštera, a hledala se „moderní zbožnost“, vycházející z kláštera do světa, do rodinného života, do praktického povolání. Po staletích scholastické spekulace rostl zájem o zbožnost založenou na vnitřní zkušenosti. Na to vše Luther svým působením a spisováním odpověděl. Dobově podmíněný byl zájem humanistů, od nichž se Luther mnohemu naučil, zejména ve filologické oblasti (také ovšem umění sebestylizace), ale pak se od nich odklonil. A samozřejmě měl ohlas i proto, že prostě Německo bylo naladěno na odboj proti Římu. V tom je i Lutherova tragédie, že jeho příběh mnicha hledajícího Boží milosrdenství se stal příběhem protiřímského rebela. Příběh německého odbojníka zastínil příběh biblického křesťana, ovšem bez toho politického příběhu by byl Luther býval zlikvidován. Jako teolog bych byl ovšem radši, kdyby toho druhého příběhu, kompromitujícího ten první, nebylo.

Ztělesňoval Luther skutečný „reformační obrat“? Nebo to byla/je „jen“ součást propagandistického záměru?

Z předchozího mi spíše vyplývá, že tomu bylo naopak, dobová propaganda byla protiitalská a protipapežská, kdežto vlastní Lutherův zájem byl duchovní, vnitřní zápasy mnicha a křesťana, které se vůbec nehodí pro propagandistické využití.

Pojem „reformační obrat“ je ovšem problematický, obvykle jím historici rozuměli dobu, kdy Luther přestává být katolickým teologem. Datace ovšem hrubě kolísají v řádu nejméně jednoho desetiletí a odrážejí pojetí dotyčného historika, proto vůči nim roste skepse. Lutherův vývoj byl zřejmě kontinuální, odpověď na svou otázku už zaslechl z úst svého duchovního otce v rané fázi svého hledání, postupně však poznával její význam a důsledky.

Pokud ovšem z tohoto osobního příběhu duše vystoupíme a reformační obrat vidíme ve vzpouře proti Římu, získáme celkem přesnou dataci a současně ztratíme pointu celého příběhu. Takových vzbouření proti Římu bylo před Lutherem i po něm mnoho a žádná z nich nezakládá „reformační obrat“.

Luther byl formován dvěma církevními řády - nejprve františkány, poté augustiniány. Jak ho ovlivnily? Byl to jiný Luther před a po augustiniánském období?

Lutherovo mnišství zůstává záhadou - proč se rozhodl stát mnichem? Nevíme, pozdější reflexe včetně vyprávění o rozhodnutí v bouři jsou zřejmě jen zpětnými sebestylizacemi. Proč si vybral právě augustiniány? Také nevíme.

V minulosti byl z evangelické strany Lutherův život v klášte-

ře líčen jednostranně negativně, ale nyní se prosazuje spíše vědomí, že Lutherova teologie je myslitelná právě jen jako reflexe jeho mnišské zkušenosti. Důležité je také, že si vybral jeden z tzv. žebravých řádů, které se věnovaly pastorační práci ve městě a kazatelství a také univerzitní činnosti - všem těmto posláním zůstal Luther věrný až do smrti (naopak to, co je historicky zajímavé,

tj. doba konfliktu s Římem na přelomu

desátých a dvacátých let, je jen relativně krátkým úsekem jeho života). Velký teologický význam pro Luthera měl Augustin, ale nakolik víme, augustinovskou renesanci prožívaly v té době i ostatní řády, stejně jako objevovaly dědictví cisterciáka Bernarda z Clairvaux. Mnišskou kutnu nosil Luther ještě dlouho po rozchodu s Římem, a jeho další život znamenal spíše vpád rodinného života do kláštera a současně evangelickou zbožnost jako přenesení klášterního ideálu do rodinného a společenského života. Žádný velký zlom tu v tomto smyslu není, teologickým problémem pro Luthera nebyl mnišský styl života, ale jeho pojetí jako „vyššího stavu“ a jako zásluh pro spásu.

V obecném povědomí je Lutherových 95 tezí spojováno především s prodejem odpustků. Jakou roli zaujímaly odpustky a problematika spásy v Lutherově výkladu?

Vsaďme opět pozdější teorii do příběhu, v němž má své místo: Luther (a nejen on) se ve své pastorační a zpovědní praxi setkává s lidmi, kteří mu mávají před očima odpustkovým listem a tvrdí, že už získali pro sebe a pro své blízké, ba i pro mrtvé předky, statisíce let odpustků, takže už mají „vystaráno“. Takto jim to asi prodejci odpustků neříkali, ale důležité je, jak to chápal běžný člověk, beze smyslu pro jemné scholastické distinkce. Svými tezemi se doktor Martin neobrátil proti odpustkům obecně, ale proti dobové praxi. Tradičně jsme tuto problematiku viděli zpětně v kontextu Lutherova učení o spáse pouhou milostí, bez skutků zákona. To je v pořádku, ale představovali jsme si, že Lutherovi odpůrci tedy zřejmě zdůrazňovali skutky. Erlangenský kolega Bernd Hamm však v předvečer oslav reformačního jubilea stihl vydat nevelkou knihu - zřejmě jedinou knihu k jubileu, která zásadně převrací náš pohled - dokládající na základě dobových materiálů, že tomu bylo jinak: V Lutherově epoše zachvátila církev jakási vlna milosrdenství, reagující na předchozí gotický důraz na Krista jako přísného Soudce. Nyní byl Bůh představován jako ten, kdo nabízí milost plnou hrstí a spásu lze získat skoro zadarmo. Takže konflikt mezi propagátory odpustků je zdánlivě velmi malý, milost se dává buď velmi levně nebo

úplně zdarma. Ve skutečnosti je za tím velký konflikt: Luther prožil v klášteře velké zápasy, v nichž poznal, že nesmí hledět na sebe sama, své kvality a své skutky, jinak je ztracen. Proto zdánlivě umíněně trvá na milosti davané zcela darem a odmítá vázat spásu na stav či skutky člověka. Vytržena z tohoto příběhu však milost davaná darem vzbuzuje dodnes obavy katolických odpůrců reformace z úplného vyloučení člověka a jeho úsilí, nebo aspoň jeho souhlasu, z příběhu spásy. Nejde tedy ani tak o rozpor v pozicích jako o dvě různá vyprávění. Kardinál Contarini, který zřejmě Lutherovi rozuměl jako nikdo jiný, se pokusil Lutherovi vyjít vstříc pojetím, že oním potřebným skutkem člověka je jeho souhlas s nabízenou milostí, přišel však se svým návrhem až v době, kdy už obě strany fakticky ztratily na dohodě zájem, třebaže ještě provozovaly intenzivní „ekumenická jednání“.

Lutherovi kritici často například poukazují na jeho antisemitské texty. Jak se vyvíjel Lutherův vztah k židovským věřícím?

Důležité je rozlišit, že jste položila dvě různé otázky, antisemitismu a antijudaismu. Antisemitismus jakožto rasově motivovaný negativní vztah k Židům u Luthera nenajdeme, nebo aspoň ne v míře větší než tehdy obvyklé. Naopak si ze svého humanistického období přinesl zájem o hebrejštinu a hebrejské písemnictví. Jeho první konflikt s dominikány se ostatně odehrál už koncem roku 1513, kdy kolínští otcové (oni pověstní Dunkelmänner, viri obscuri) ve sporu o Reuchlina navrhovali spálení židovské literatury, kdežto Luther se postavil na stranu Reuchlina a hájil židovské spisy, dokonce sám sepsal spis, jak je významné, že Ježíš je Žid. Byla to doba vzájemného okouzlení Židů Lutherem a Luthera židovstvím, a obě strany očekávaly, že ten druhý se přikloní na jejich stranu, tedy že se Luther stane judaistou či judaisté přijmou reformační verzi křesťanství. V tom ovšem obě strany čekalo zklamání, stejně jako se nenaplnilo Lutherovo očekávání, že papež přijme jeho podobu hlásání evangelia. Na sklonku života Luther vydává bě-hem několika málo let řadu ostrých spisů proti papeži a proti judaistům, které jsou výrazem jeho frustrace: Židy obrátit nelze a většinu křesťanů taky ne...

Lutherovy výroky z té doby nelze ospravedlnit, ale jsou pochopitelné jako součást jeho příběhu: Místo aby se judaisté obraceli na křesťanství, lákají rabíni Lutherovy farníky k přestupu na judaismus, před čímž je chce varovat, a proto píše spisy o „židovských lžích“. Není ostatně jediným, kdo v té době falsitates Judeorum tematizuje. Židovskými lžemi jsou míněny protikřesťanské spisy, v té době v důsledku knihtisku mezi Židy hojně šířené, ale pocházející už zřejmě ze starověku a tradované v kabalistickém hnutí. Bez obalu řečeno, jde o nechutnosti o Ježíšovi a Panně Marii ze sexuální a fekální oblasti. Zápětka jednoho takového příběhu je jednoduchá, Ješu ukradl v chrámu

Boží jméno (šém ha-meforaš) a díky tomu činí zázraky, dokonce křísí mrtvé a vystupuje na nebesa (ještě před ukřižováním či spíše podle tohoto příběhu oběšením). Až rabíny napadne, aby prozradili Boží jméno Jidášovi, a ten Ježíše v zápase přemůže. V rámci této dějové linie se vypráví jakési anti-evangelium s protikřesťanskou verzí novozákonních příběhů. Luther, což bychom dnes asi ocenili, pamflet Toledot Ješu nejprve přeložil a pak na něj odpovídá. Ze spisu se mi zdá, že za ním stojí skutečné rozhovory s rabíny a kabalisty. Luther vyvrací zjevné historické nesmysly, ale většina díla je věnována obraně panenství Panny Marie. Některé pasáže Lutherových spisů věnovaných judaismu jsou nenávistné a Luthera jako křesťana neomlouvá, že reaguje také na nenávistné spisy druhé strany. Navíc si jako teolog musel být vědom toho, že to, co zde kritizuje, není judaismus jako takový, ale jen jeho spíše heretická verze.

Počátkem letošního roku (2017 – pozn. red.) se v Jeruzalémě konala konference k tématu údajného Lutherova antisemitismu. Té jsem se nezúčastnil, pouze z komentáře v Neue Zürcher Zeitung vím, že jednoduché vedení linie od Luthera k nacismu považovali diskutující za zbytečné, Hitlerův antisemitismus k vysvětlení Lutherův vliv nepotřebuje. Podle komentátora NZZ byl ostatně jedním z vrcholů konference referát olomoucké badatelky Markéty Kabůrkové, zabývající se právě oním prvním obdobím vzájemného okouzlení.

**Nejužší spojení s Kristem
není na vrcholku člověkovy
cesty cnosti a zásluh,
ale tam, kde milosrdný
Kristus nalezne člověka
v jeho nejhlubší bídě.**

Jaroslav Vokoun:
LUTHER
finále středověké zbožnosti

Ostré byly také některé jeho texty/pamflety proti Panně Marii. Jak ji chápal? Je mariánská úcta hlavním aspektem, v němž se rozchází s katolictvím?

Proti Panně Marii, jak o ní mluví Písmo sv., Luther nepsal, naopak, biblická Maria je pro něj příkladem a dokladem toho, v čem viděl jádro křesťanství: Blahoslavená, která uvěřila, že se stane to, co jí bylo řečeno od Pána. A prostá dívka Páně, která je velká jen a jen tím, čím ji Bůh obdaroval.

Lutherovi pokračovatelé z toho pak udělali abstraktní učení, když první větu převedli na učení o pouhé víře a druhou na učení o pouhé milosti, a 19. století z toho dokonce v duchu doby udělalo „protestantské principy“ sola fide a sola gratia. Abstraktními principy by ovšem Luther sotva oslovil prosté lidi, a oslovit je chtěl, protože věřil, že „evangelium se zvěštuje maličkým“. Biblické vyprávění o Marii, stejně jako meditace apoštola Pavla nad tajemstvím, že si jej Bůh vyvolil, ačkoli byl pronásledovatelem křesťanů a výslovně i křesťanek, to je základ Lutherova učení o milosti a evangelické zbožnosti. Luther napsal o Marii mnoho pěkného, především při výkladu Mariina chvalozpěvu a v kázáních na mariánské svátky. Inspiraci pro pojetí Marie jako vzoru víry a obdarovanosti Bohem ostatně Luther našel také v jednom starobylém kázání, a sice v homilii sv. Bernarda na svátek zvěstování Panně Marii. Problémem

pro reformaci nebyla mariánská úcta, tím se stala až v barokní době, ale její určité pojetí, které převrací biblický obraz Marie: Jako by Bůh shlédl na Marii ne z pouhé své milosti, ale pro její zásluhy a ctnosti, a jako by nás Mariina přímluva chránila před hněvem Krista soudce - to by bylo úplné převrácení evangelia. Tady opravdu platí „princip reformace“: Solus Christus, pouze Kristus je náš Spasitel.

Jak se vztah římských katolíků k Lutherovi měnil ve 20. století a jakou roli v tomto procesu hráli papežové, např. Jan Pavel II.?

Papežové, jak tomu asi být má, hráli roli církevního schválení předchozího sblížení katolického a evangelického pohledu na Luthera, za něž vděčíme v první polovině 20. století zejména historikům a v jeho druhé polovině historikům a teologům. Vcelku můžeme říci, že právě nadšení pro Lutherovu teologii nacházíme v této době spíše u katolických teologů, pro něž je to nové téma. Evangeličtí i katoličtí badatelé shodně v posledních desetiletích zkoumali Lutherovo zakotvení v katolické tradici, což také vedlo ke sblížení pohledů. Z papežů asi nejvstřícnější byl Jan Pavel II., do jehož pontifikátu spadá řada reformačních jubilej, což bylo podnětem ke vstřícným výrokům, například o Lutherovi jako svědkovi víry. Hezké formulace najdeme i u Ratzingera, vzdor jeho zdrženlivosti a podezření, že Luther znamená obrat k subjektivismu, což je ovšem nepochopení, Luther našel jistotu spasení nikoli ve svém nitru, ale ve slovu evangelia, které si nemůžeme říci sami, ale které je zprostředkováno církví, zejména ve formě slov rozhřešení a slov ustanovení večeře Páně. Papeže Františka ekumenismus zjevně nezajímá, nicméně sklízí ovoce předchozích pontifikátů.

Jaká byla cesta k letošnímu (2017 – pozn. red.) ekumenicky připomínanému jubileu?

Vedle toho, co už bylo řečeno jako odpověď na předchozí otázku, řeknu něco méně vznešeného: Evangelické církve si s jubileem nevěděly rady, a katolická nabídka připomínat (nikoli slavit, jak katoličtí biskupové zdůraznili) jubileum společně jim přišla vhod. Římskokatolickou církev to uchránilo před protiřímsky pojatým připomínáním Luthera, které by části evangelíků asi bylo vyhovovalo. Ale jak jako historička dobře víte, velké věci v dějinách mají obvykle i jiné než vnešené příčiny. A historicky velkou věcí toto první společné připomínání jubilea skutečně je.

Jaroslav Vokoun,

*profesor na Katedře filozofie a religionistiky
Teologické fakulty Juhočeskej univerzity,
farár ČCE v Domažlicích*

(Text je převzatý z časopisu **Dějiny a současnost**, č. 10/2017.)

Luther FAQ

Často kladené otázky

Byl Luther antisemita?

Otázka obvykle kladená lidmi, kteří už znají „správnou“ odpověď, neboť někde něco zaslechli o Lutherových protižidovských výrocích a jejich zneužití nacisty. Pokud ovšem rozlišujeme antisemitismus (rasové hledisko) a antijudaismus (náboženské hledisko), pak lze spíše říci, že Luther antisemitou nebyl, naopak si ze svého humanistického období přinesl zájem o hebrejštinu a hebrejské písemnictví. Jeho první konflikt s dominikány se ostatně odehrál už koncem roku 1513, kdy kolínští otcové (oni pověstní *Dunkelmänner*, víři *obscuri*) ve sporu o Reuchlina odmítali židovství jakožto permanentní rouhání a navrhovali spálení židovské literatury, kdežto Luther se postavil na stranu Reuchlina a hájil židovské spisy.

V Lutherově vztahu k judaismu (židovství jako náboženství) lze celkem snadno rozlišit dvě období. V raném období má Luther naději, že když židé nyní uslyší evangelium v očištěné podobě, konečně přijmou Krista jako svého Mesiáše a Spasitele. Tato naděje se však naplnila jen málo, stejně jako naděje na reformu církve, a na sklonku života Luther vydává během několika let řadu ostrých spisů proti papeži a proti židům, které jsou výrazem jeho frustrace: Židy obrátit nelze a většinu křesťanů taky ne... (Je zajímavé, že na tuto informaci výše zmíněný tazatelé reagují obvykle způsobem: Nenávistné spisy proti papeži nejsou problém, problém jsou spisy proti židům - jako by obraceli naruby onen židovský vtip o nové politické straně, která je proti židům a proti plešatým... Katolíci většinou mlčí nebo poznamenají, že jejich výroky o Židech z té doby nejsou o nic lepší...)

Cílem mé odpovědi není Lutherovy výroky ospravedlnit, ale pokusit se je pochopit. Křesťan není ospravedlněn tím, že jeho zlé jednání bylo vyvoláno jiným zlem. Ale jsme schopni pochopit, že se k tomu nechá svést. A Luther zde opravdu neútočí na nevinnou bezbrannou menšinu, ale reaguje, jak říká titul jednoho jeho spisu, na „židy a jejich lži“. Není ostatně jediným, kdo v té době „falsitates Judeorum“ tematizuje. Židovskými lžemi jsou míněny antikřesťanské spisy, v té době v důsledku knihtisku mezi Židy hojně šířené, ale pocházející už zřejmě ze starověku a tradované v kabalistickém hnutí. Bez obalu řečeno, jde o prasárny

o Ježíšovi a Panně Marii ze sexuální a fekální oblasti. Zápleтка příběhu je jednoduchá, Ješu ukradl v chrámu Boží jméno (šém ha-meforaš) a díky tomu činí zázraky, dokonce křísí mrtvé a vystupuje na nebesa (ještě před ukřižováním či spíše podle tohoto příběhu oběšením). Až rabíny napadne, aby prozradili Boží jméno Jidášovi, a ten Ježíše v zápase přemůže. V rámci této dějové linie se vypráví jakési anti-evangelium s protikřesťanskou verzí novozákonních příběhů. Luther, což bychom dnes asi ocenili, spis Toledot Ješu nejprve přeložil a pak na něj odpovídá, jde tedy o obranné spisy pro křesťany, které by snad zlákala rabínská propaganda (patrně šlo spíše o kabalistickou než striktně judaistickou). Ze spisu se mi zdá, že za ním stojí skutečné rozhovory s rabíny a kabalisty. Luther vyvrací zjevné historické nesmysly, ale většina díla je věnována obraně panenství Panny Marie. Těm, kdo chtějí nadále zasvěceně hovořit o Lutherových textech, které nikdy nečetli, doporučuji jejich moderní kritické edice, které v souvislosti s reformačním jubileem vycházejí. Jde opravdu o zčásti neospravedlnitelné texty, ale pochopitelné v dobové souvislosti.

Jak je to vůbec s Lutherovými chybami?

Luther je stálou inspirací pro teologii a zbožnost, ale cílem našich výkladů o Lutherovi není zastírat jeho chyby. Protiřekli bychom tím samému Lutherovi a jeho učení o hříchu - člověk je zcela zkažený hříchem a zcela zkažený je i Luther, stejně jako ti, kdo ho kritizují. I Luther může pouze oslavovat Boha za to, co mu bylo dáno, a my o Lutherovi mluvíme proto, abychom oslavovali ne Luthera, ale Boha za velká obdarování, která Lutherovi dal, a která jistě i Luther poskrnul hříchem.

Nad tuto obecnou teologickou větu lze ještě ovšem čistě lidsky přemýšlet nad tradicí, ve které Luther stojí: Je zvláště žákem Augustinovým a Bernardovým, a s oběma zmíněnými svěťci máme tentýž problém: Augustin má nádherné výklady o milosti a o lásce, a přitom je jeho dílo i základem argumentace inkvizice. Podobně i Bernard, který je současně ideologem křížových výprav a vyzýval ke genocidě Slovanů, pokud nepřijmou evangelium. Velcí lidé mají zřejmě velké chyby, zvláště, pokud jsou ve spojení s určitou, tj.

platonskou tradicí. A nadto je třeba zohlednit Lutherovu výbušnou až žlučovitou povahu a jeho permanentně špatný zdravotní stav. I zde je třeba ovšem říci: Tím nemá být ospravedlněn, ale pochopen.

Odmítal Luther užívání rozumu ve věcech víry?

Ti, kdo se tak ptají, obvykle něco zaslechli o tom, že podle Luthera je rozum děvčkou ďábla. Tento výrok opravdu u Luthera okrajově stojí, v kontextu výkladů o tajemství svaté večeře Páně (WA XVIII 164: „Hynfurder leret er uns, was fraw hulde, die naturliche vernünfft, zu diesen Sachen sagt, gerade alls wüsten wir nicht, das die vernünfft des teuffels hure ist und nicht kann denn lestern und schenden alles, was Gott redt und thut. Aber ehe wyr der selben erzuhren und teuffels braut antworten...“). Tento kontext nám pomůže pochopit smysl výroku: „Jsou hranice, za které lidský rozum nemůže, a jsou to hranice, kde už mluví jen Boží slovo.“ To je pro luterství skutečně podstatné a v tom se autentické luterství nepodrobuje myšlení novověku: Podřídít víru rozumu není možné, Písmo svaté je autoritou i nad lidským rozumem. Lidský rozum je sám o sobě výborným dílem Božím, jako všechno ostatní stvoření je však také porušen lidským hříchem, a tedy jej musíme užívat se stejnou opatrností jako ostatní porušené stvoření. Užívat jej ovšem máme, i ve víře a v teologii - Luther ostatně napsal učebnici logiky.

Poprvé zřejmě užil Luther metaforu rozumu jako děvky v kázání na Gen 30, 25nn v lednu 1521 (Wa IX 559: „Das will die doll, blindt huer, die vernünfft, welche mit dem Teuffel buletth, sich nicht uberreden lassen“). Celkově je zřejmé, že nejde o nějaké systematické učení o rozumu, ale o výroky v určité souvislosti. Proto luterství po Lutherovi mohlo vytvářet například i tzv. přirozenou teologii a scholasticky argumentovat. Obvykle bývá otázka užívání rozumu spojena s otázkou Lutherova odmítání filosofie. To by bylo na dlouhý výklad, ale stručně to vystihují Lutherovy filosofické teze z Heideberské disputace (v novém slovenském vydání bohužel nepřeložené). Problémem není filosofie sama o sobě, ale nesprávná teologie používající filosofii. Aristotelská teologie je to nejlepší, ovšem slouží tomu nejhoršímu, když slouží teologii slávy, místo aby sloužila teologii kříže. V tom je právě onou děvčkou, která jde s každým. A když se spojí s Aristotelovým učením o ctnosti a přenesese z morální filosofie do teologie spásy, je podle Luthera neštěstí dokonalé.

Jaké je Lutherovo místo mezi reformátory?

Jaký je jeho vztah k Husovi?

V našich zemích máme sklon vidět Luthera pohledem formovaným představou o Husovi jakožto reformátorovi. Z toho hlediska je ovšem u Luthera toho reformátorského málo: Luther netepal církevní zlořády jako Hus, neměl ani žádný program reformy církve - a také už v jeho době byla církev unavená více než stoletým mluvením o reformě, které nikdy k ničemu nevedlo (poslední reformní koncil skončil bezvýsledně v březnu 1517). Lutherovy duchovní zápasy se odehrávaly mezi Bohem a ďáblem a nedaly se vyřešit vylepšením církve. Tlakem událostí byl ovšem Luther dohnán do role organizátora církve, na kterou nebyl připraven, tak spíše jen reagoval na situaci a hledal řešení, která by byla biblicky přijatelná a reálně možná. A je omyl kritizovat Lutherova řešení z pohledu pěti set let po reformaci, to je perspektiva Lutherovi zcela cizí, on hledal nouzová řešení pro dobu před příchodem Krista, který už je blízko, proto je třeba napravit, co se dá, aby pán z podobenství nenašel správce v nepořádku, ale věrně konající svou službu.

Bezprostřední vliv Hus na Lutherův vývoj neměl a Luther by se byl takovému vlivu kacíře odsouzeného církvi jistě bránil. Srovnání s Husem je ale poučné: Zatímco po Husovi lidé cestou do Kostnice plivali jako po kacířovi, Luther byl cestou do Wormsu vítán a zván ke kázáním v katedrálách. Ale i strategie oficiální církve vůči Lutherovi už byla jiná: Zatímco Husovi odpůrci a soudci dost možná ani nepochopili, oč Husovi skutečně jde, k rozhovorům s Lutherem Řím vyslal špičkové teology, kteří stejně jako Luther měli problém s odpustky a jejich prodejem; vlastním předmětem sporu se tak nestaly odpustky, ale otázka autority papeže. Zde pak skutečně došlo k rozdělení. Z Lutherových 95 tezí, jejichž zveřejnění se stalo symbolickým datem reformace, byly papežem odsouzeny jen tři, z toho jedna se týkala autority papeže.

Co se týče vztahu k ostatním reformátorům, Luther by jistě nesouhlasil s naší dnešní představou o bohatství plurality reformace. Rozdíl mezi sebou a Kalvínem a Zwinglim považoval za tak závažný, že církevní společenství s nimi viděl jako nemožné.

Je Luther

průkopníkem moderní doby?

Lutherovo vystoupení jistě otevírá novou epochu. Je pro ni charakteristické navázání na před-scholastickou tradici, která je spojena s šířícím se evropským humanismem. Radikalizace gotické zbožnosti (důraz na trpícího Krista) se spojuje s novověkou smyslovostí a reformace tak uvozuje baroko. Moderní dobou myslíme ale obvykle epochu, kterou až podnes charakterizuje osvícenské myšlení, epochu po třicetileté válce, a tato doba už pro Luthera a jeho dílo nemá smysl, naopak je ve všech důležitých bodech popírá.

Profesor Kaarlo Arffman z helsinské university se v knize Co to bylo luterství pokusil popsat proces rozkladu Lutherova díla v novověku. Luterství se samozřejmě proměnilo už konfesionalizací, ale ta proběhla ještě ve snaze Lutherovo dílo věrně uchovat. Konec sedmnáctého století už je ale ve znamení pronikání nových myšlenek do luterství - změny se pojetí člověka, změny se pojetí času (očekávání blízkého konce zmizí), budoucnost je viděna optimisticky (ať už je to zdůvodňováno pietisticky jako příchod tisíciletého království Kristova či čistě sekulárně jako víra v pokrok), aktivita v tomto čase získává na významu nejen jako osvědčení věřících, ale jako „zlepšování světa“. Na místo jistoty víry vstupuje vnitřní klid duše, a víra je hodnocena z hlediska rozumnosti a užitečnosti, kdežto ortodoxie se jeví jako zkosnatělá a neužitečná. Pro Luthera byla Bible základním zdrojem a rozum byl nástrojem porozumění Bibli, nyní se poměr obrátil a Bible začala být poměřována rozumem, v němž začal být viděn zdroj poznání pravdy. Změnil se i pojem tradice: V reformační době slovo tradice označovalo aktuální učení církve, nyní se z něj stalo označení pro minulé věci, které byly buď osvícensky odmítány nebo později romanticky obdivovány. Sola scriptura začalo znamenat odtržení Bible od dějin církve. Zatímco reformace odmítla inovace v církvi, nyní se staly inovace tím žádoucím, nové se začalo chápat jako lepší. Zatímco dříve se světu rozumělo pomocí Bible, nyní se začala vykládat Bible světem a jeho měřítky. Vlivem Kanta a Schleiermacha se náboženství pojalo jako záležitost citu, kdežto učení jen jako lidské pokusy vyjádřit něco, co stejně vyjádřit nelze. V otázkách víry se prosadil subjektivismus, který byl Lutherovi zcela cizí (ač mu je z katolické strany vytrvale přisuzován). Člověk se stal součástí „občanské společnosti“ a její nároky a představy začaly určovat jeho život (místo dosavadního učení o stvořitelských řádech a církevní kázně). Základy luterství se dostaly do rozporu s většinou principů nové společnosti, a luterské církve se tomu postupně

prizpôsobili. Nechybely sice pokusy o „návrat“ k pôvodnému luterstvu, ale ty nemohly zvrátiť trend a spíše konfesionalisticky zredukovaly luterstvo, napr. v 19. storočí na známe „reformační principy“ (sola scriptura, sola gratia, sola fides) nebo položily jednostranně důraz na téma ospravedlnění či rozlišování zákona a milosti (často na úkor významu pravověrného učení o večeri Páně). Z luterství jako uceleného učení zůstaly články, které se zdály slučitelné s moderními dogmaty nebo se daly přeznačit tak, aby se s nimi shodovaly. Luterství tedy neotevřelo brány modernímu světu, ale podlehlo v zápase s moderním světem. Z této pozice pak bylo možné přeznačit Luthera jako toho, kdo tento vývoj vyvolal - vždyť soudobé luterské církve neříkají skoro nic jiného, než soudobý svět...

Při besedách je občas kladena otázka, jak Luther viděl zázraky a ďábla a zda by toho ďábla nebylo možno nějak z vyprávění o Lutherovi eliminovat. Soudím, že tím by se ale celé vyprávění rozpadlo. Jeden z historiků nazval svou knihu o Lutherovi Člověk mezi Bohem a ďáblem, a to je pro téma reformace podstatné. Vykládání a zvěstování evangelia není jen intelektuální záležitost popř. poučování lidu, ale zápas s ďáblem. A jeho cílem je, aby se v člověku obnovil obraz Boží, který znetvořil ďábel. Pokud na toto zapomeneme, stane se z luterské reformace banalita a luterské církve se stanou formou civilního náboženství, které už s evangelickým křesťanstvím nemá nic společného.

Jaroslav Vokoun,
*profesor na Katedre filozofie
 a religionistiky
 Teologickej fakulty
 Juhočeskej univerzity,
 farár ČCE v Domažlicích*

Text je prevzatý
 z ročenky ECAV v ČR:
EVANGELICUS 2018

Informácie o účte a fondoch ZED

Ján Matis

člen Výboru ZED za Východný dištrikt

Výbor ZED na svojom zasadnutí prijal nasledovné uznesenie:

UZNESENIE 14/2018:

„Výbor ZED kvôli úspore finančných prostriedkov sa uznáša na jednom účte SK71 0200 0000 0016 7980 9555,

ostatné budú zrušené k 31. 12. 2018.

Informácie o variabilných symboloch budú cez predsedov SPK posunuté na tých, ktorí splácajú pôžičky na Bytový fond a dôchodcov, ktorí prispievajú - poplatky na sociálny fond.“

V zmysle prijatého uznesenia Vás preto prosíme o úpravu trvalého príkazu vo vašej banke a to podľa pokynov uvedených v „Účet ZED“.

Účet ZED

SK71 0200 0000 0016 7980 9555

Charakter platieb podľa variabilného symbolu (VS):

1) VS: 2

a) členské príspevky (ČP) – 7,– €/rok

– uvádzať: variabilný symbol (VS): 2; do správy pre prijímateľa: meno a priezvisko odosielateľa a skratku ČP

b) správcovské poplatky k žiadostiam:

i) zo sociálneho a penzijného fondu (SaPF) – 7,– €/žiadosť

– uvádzať: variabilný symbol (VS): 2; do správy pre prijímateľa: meno a priezvisko odosielateľa a skratku SP – SaPF

ii) z autofondu (AF) – súkromná osoba 7,– €/žiadosť; COJ 35,– €

– uvádzať: variabilný symbol (VS): 2; do správy pre prijímateľa: meno a priezvisko odosielateľa a skratku SP – AF

iii) z bytového fondu (BF) – 40,– €/ žiadosť

– uvádzať: variabilný symbol (VS): 2; do správy pre prijímateľa: meno a priezvisko odosielateľa a skratku SP – BF

iv) zo študijného fondu (ŠF) – 7,– €/žiadosť

– uvádzať: variabilný symbol (VS): 2; do správy pre prijímateľa: meno a priezvisko odosielateľa a skratku SP – ŠF

2) VS: 3

dary do študijného fondu (ŠF)

– uvádzať: variabilný symbol (VS): 3; do správy pre prijímateľa: meno a priezvisko darcu a skratku ŠF

3) VS: 4

a) splátky pôžičky z bytového fondu (BF)

– uvádzať – variabilný symbol (VS): 4; špecifický symbol (ŠS) číslo zmluvy pôžičky; do správy pre prijímateľa: meno a priezvisko odosielateľa a skratku BF

b) príspevky do bytového fondu – 35,– € jednorazový vstupný príspevok pri vstupe do ZED; 5,– €/rok

– uvádzať – variabilný symbol (VS): 4; do správy pre prijímateľa: meno a priezvisko odosielateľa a skratku BF

4) VS: 5

splátky pôžičky z autofondu (AF)

– uvádzať – variabilný symbol (VS): 5; špecifický symbol (ŠS): číslo zmluvy pôžičky; do správy pre prijímateľa: meno a priezvisko odosielateľa a skratku AF.

5) VS: 6

príspevky, platby do tlačového fondu (TF)

– uvádzať – variabilný symbol (VS): 6; do správy pre prijímateľa: meno a priezvisko odosielateľa a skratku TF

6) VS: 7

príspevky do Sociálneho a penzijného fondu (SaPF)

i) 1 % zo mzdy – členovia ZED v činnnej službe a pracujúci dôchodcovia

ii) 0,5 % z dôchodku – členovia ZED na dôchodku

– uvádzať – variabilný symbol (VS): 7; do správy pre prijímateľa: meno a priezvisko odosielateľa a skratku SaPF

Pápež František: Gaudete et exsultate

(vydal SSV, Trnava 2018, 88 strán)

Libor Bednár

člen redakčnej rady, zborový farár v Poprade

Ako vidí pápež František súčasnú situáciu v Rímskokatolíckej cirkvi a aký signál vyslal do svojich radov nám napovie aj jeho ostatná exhortácia. Názov pre ňu si požičal z Ježišovej kázne na vrchu „Radujte a veselte sa“ (Mt 5, 12). Nezvyknem čítať všetky pápežské exhortácie, ale túto som v kníhkupectve nemohol prehliadnuť. Oslovil ma jej podnadpis: O povolaní k svätosti v súčasnom svete. Je napísaná ľahkým perom, ale nie na úkor hĺbky obsahu. Sviežosť myšlienok a životná múdrosť a pokora vane z každej strany. Jej text je rozdelený do piatich kapitol.

V 1. kapitole - Povolanie k svätosti - úvodom pripomína, že „sme obklopení oblakom svedkov ... budme vytrvalí v zápase, ktorý máme pred sebou. Hľadme na Ježiša...“ (Žid 12, 1) a pozýva ku každodennému praktizovaniu svätosti. Svätosť je najkrajšou tvárou cirkvi. Každý veriaci má objaviť svoju vlastnú cestu a zo seba dostať to najlepšie, čo doňho Boh vložil. S radosťou vydávať svedectvo o Bohu malými gestami. Kto žije v manželstve, nech svojho partnera miluje tak, ako Kristus miluje cirkev. Kto pracuje, nech pracuje poctivo a kompetentne. Kto je rodičom, nech trpezlivo učí svoje deti nasledovať Ježiša. Kto má autoritu, nech sa zasadzuje o spoločné dobro a vzdá sa osobných záujmov... Svätosť na naplno žitá láska.

V 2. kapitole - Dvaja subtílni nepriatelia - pomenováva dva fazifikáty svätosti, ktoré môžu zviešťať kresťana zo správnej cesty. Prvým je súčasný gnosticizmus, ktorý zredukoval evanjelium na chladnú a prísnu logiku, ktorá sa snaží všetko ovládnuť; neprimerane vyzdvihuje poznanie, alebo skúsenosť a domnieva sa, že jeho vlastná vízia skutočnosti je dokonalá. Druhým je súčasný pelagianizmus. Kým gnostici moc pripisovali inteligencii, pelagiáni ju pripisovali vôli a zabudli, že všetko „nezávisí...od toho, kto chce ani od toho, kto beží, ale od Boha, ktorý sa zmilováva“ (R 9, 16) (s. 26). Je to však vôľa bez pokory, keď sa spoliehajú len na vlastné sily a cítia sa nadradení nad druhými. Pápež konštatuje, že „v cirkvi je často opomínané učenie, že nie sme ospravedlnení našimi skutkami alebo našimi snaženiami, ale milosťou Pána“ (s. 29). Konštatuje, že žiaľ v cirkvi sú aj takí, ktorí idú cestou „zbožňovaním vlastnej schopnosti, čo sa prenáša do egocentrickej a elitárskej samolúbosti, ktorej chýba skutočná láska. Prejavuje sa v mnohých, zdanlivo navzájom odlišných postojoch: v obsesii pre zákon, vo fascinácii prezentovania politických a spoločenských úspechov, v ostentatívnej starostlivosti o liturgiu, o doktrínu a o prestíž Cirkvi, v márnivosti spojenjej s riadením praktických vecí, v očarení dynamikou svojpomoci a sebezvťažnej realizácie. Na toto niektorí

EDICIA PÁPEŽSKÉ DOKUMENTY

APOŠTOLSKÁ EXHORTÁCIA
SVÄTÉHO OTCA FRANTIŠKA

GAUDETE ET EXSULTATE

O povolaní k svätosti v súčasnom svete

kresťania mívajú svoju energiu a čas - namiesto toho, aby sa vedení Duchom vydali na cestu lásky... a radosti evanjelia, a aby hľadali stratených... ktorí majú smäd po Kristovi“ (s. 31–32).

V 3. kapitole - Vo svetle Majstra - sa zamýšľa nad tým, čo treba robiť, aby sa človek stal dobrým kresťanom. V blahoslavenstvách sa črtá Ježišova tvár, a my sme povolaní, aby „táto tvár presvitla do našich každodenných životov“ (s. 35). Preto pozýva čitateľa k praktizovaniu života podľa Ježišových blahoslavenstiev a ponúka ich aplikáciu pre praktický život.

V 4. kapitole - Niektoré charakteristiky svätosti v súčasnom svete - vymenováva päť veľkých prejavov lásky k Bohu a k blížnemu: (1) znášateľnosť, trpezlivosť a tichosť, (2) radosť a zmysel pre humor, (3) odvaha a horlivosť, (4) spoločenstvo a (5) neustála modlitba.

V 5. kapitole - Zápas, bdelosť a rozlišovanie - pripomína, že kresťanský život je neustály zápas a vyzýva k duchovnej bdelosti. Je potrebné prosiť Ducha Svätého o dar rozlišovania, rozvíjať tento dar na modlitbe, uvažovaní, čítaní, a dobrou radou. Duchovné rozlišovanie potrebujeme vždy, aby sme „poznali časy Boha a jeho milosti, aby sme nepremárnili inšpirácie Pána, aby sme si nenechali ujsť jeho pozvanie na duchovný rast“ (s. 79).

Grafická úprava knihy dobre reprezentuje jej hodnotný obsah, ku ktorému sa čitateľ môže opakovane vracáť.

Fritz Riemann: Základní formy strachu

Typy lidské osobnosti, jejich vznik,
charakteristika a formy vztahů

(Vydavatelství Portál, Edícia Spektrum 2007)

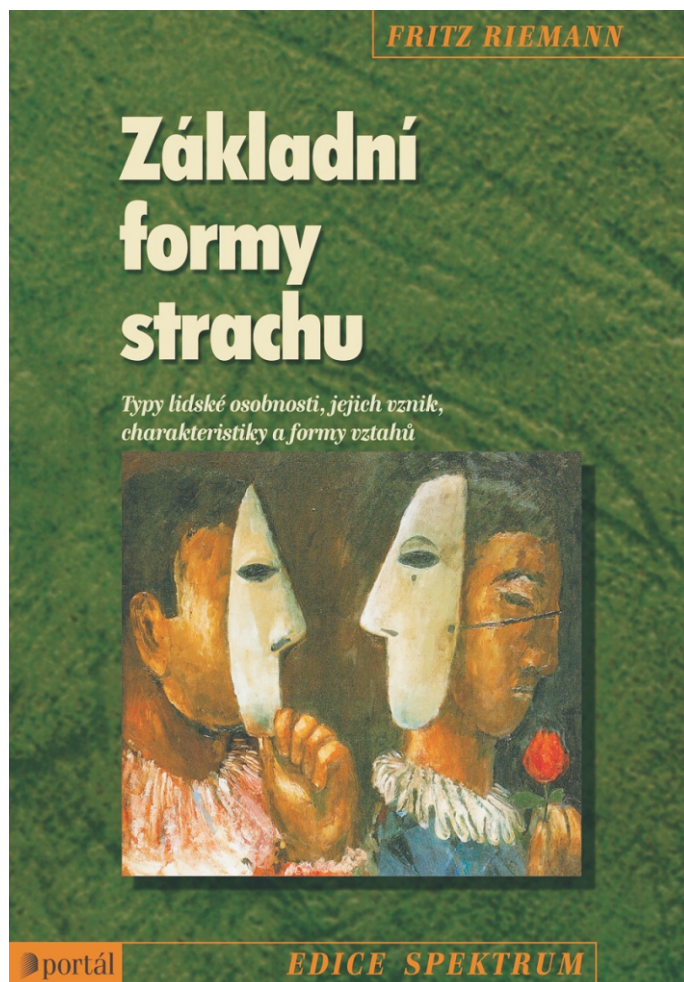
Eva Oslíková

členka redakčnej rady, ev. farárka v Modre

Neviem, kedy ste sa poslednýkrát naozaj veľmi báli. Možno je to vaša denná skúsenosť a strach a úzkosť sú vašimi pravidelnými spoločníkmi; a možno ste skutočný strach na duši a tele nepocítili už veľmi dávno. Napriek tomu je strach súčasťou nášho bytia a je iba ilúzia ak si myslíme, že dokážeme žiť bez neho. Je pre nás dokonca život udržujúcou emóciou. Viem, že platí veta o tom, že „dokonalá láska vyháňa strach“ (1J 3, 18) a „kto sa bojí, nech nechodí do lesa“. Kto však strach ignoruje, alebo mu slepo podlieha, ten ohrozuje nielen seba, ale aj druhých. V prípade služby farárky/farára to platí niekoľkonásobne viac.

Kniha „Základní formy strachu“ nie je novou knihou. Po prvý raz bola vydaná v roku 1961 a v českom preklade vyšla prvýkrát v roku 1999 a, nateraz, poslednýkrát v roku 2007. Jej autor, Fritz Riemann (1907 - 1979) bol psychológom, psychoterapeutom a v Nemecku ako prvý v roku 1974 založil Inštitút pre psychologický výskum a psychoterapiu. Vo svojej praxi vychádzal z freudovskej teórie psychoanalýzy, avšak pod vplyvom ďalších psychoanalytických teórií sa odborne rozvíjal aj ďalej. Medzi jeho známe popularizačné knihy z oblasti psychológie patria publikácie *Schopnosť milovať* a *Umenie starnúť*.

V knihe **Základní formy strachu, Typy lidské osobnosti, jejich vznik, charakteristika a formy vztahů** sa z pohľadu psychológie a psychoterapie zamýšľa nad realitou strachu a jeho sily ovládať naše životy a správanie. „*Strach existuje nezávisle na kultúre a stupni vývoje národa alebo jednotlivce. Mění se pouze objekty strachu... a na druhé straně prostředky a opatření, které používame, abychom proti němu bojovali. Tak už dnes nemáme strach z hromu a blesku.... Zato dnes známe obavy, které dřívější kultury neznaly - máme například strach z bakterií, z nových hroživých nemocí, z dopravních nehod, ze stárí a osamělosti.*“ Jeho potreba zaoberať sa práve touto emóciou vychádza zo skúsenosti terapeutickéj praxe. V knihe hovorí o tom, že nezvládnutý strach, či úzkosť sa môže stať pre človeka príliš veľkou záťažou a dôsledkom môžu byť patologické (nezdravé) zmeny jeho správania voči sebe aj iným. Na základe skúseností zo svojej klinickej praxe v knihe predstavuje svoju vlastnú teóriu o štyroch základných typoch osobnosti, ktoré vytvoril na základe predstavy o napätí medzi štyrmi základnými impulzmi, ktoré pôsobia vo svete a majú dosah

aj na život človeka. Na obraze fungovania vesmíru tak zobrazuje proces formovanie osobnosti človeka a spôsoby zvládania života.

Osobnosť človeka sa z pohľadu autora tvorí v napätí medzi túžbou po individualite, snahe stať sa jedinečnou a neopakovateľnou bytosťou a rovnako silnou túžbou zaradiť sa medzi ostatných, stať sa súčasťou väčšieho celku.

Druhá dvojica protikladov je tvorená dvomi impulzmi, pričom jeden z nich človeka núti k budovaniu a udržiavaniu stability, tradície a druhý naopak k zmene a premene.

Tieto štyri potreby sú základom pre štyri rozdielne osobnostné typy - schizoidnú, depresívnu, nutkavú a hysterickú osobnosť. Rozlišujú sa podľa toho, ktorá potreba je pre daného človeka najdôležitejšia.

V prípade schizoidne nastavenej osobnosti opisuje ako zásadné poznávacie znamenie extrémnu túžbu po individualite: „*Všichni si přejeme stát se nezaměnitelným individuem... Snaha odlišit se je nám dána právě tak jako protikladné úsilí patřit jako sociální bytost ke skupinám nebo kolektivům.... Jak se to projeví, když se člověk vyhýbající se odevzdání pokouší žít převážně jen pro svou sebezáchovu?*“

Rozdiely medzi jednotlivými typmi sa objavujú v tom, ako zvládajú naplnenie spomenutých štyroch základných potrieb v dvoch pre človeka najintenzívnejších situáciách - pri prejavovaní lásky a pri zvládaní agresie. Pri každom type autor precízne, ale zároveň s jemným humorom definuje spôsoby, ktorými jednotlivé typy osobnosti zvládajú strach a úzkosť, nadväzujú vzťahy alebo prezentujú svoje potreby. Štyri základné štruktúry predstavujú totiž aj akoby štyri možnosti, ako reagovať na akúkoľvek životnú situáciu.

Fritz Riemann v texte knihy upozorňuje na to, že zámerom knihy nie je vytvoriť osobnostné „škatuľky“, do ktorých by sa človek zaradil (prípadne zaradil tých okolo seba), avšak považuje za dôležité, aby jednotlivé črty týchto charakterov boli zreteľne rozoznateľné. Upozorňuje na to, že žiadny „čistý“ typ človeka neexistuje, avšak sú ľudia, u ktorých sú niektoré spôsoby výraznejšie - a v prípade, že človeka príliš určujú môžu negatívne ovplyvňovať jeho život.

Kniha je písaná zrozumiteľným štýlom. Odborné časti sú dopĺňané príkladmi a príbehmi z praxe autora, ktoré je možné použiť ako dobrú pomôcku pri výklade povahových zvláštností vlastnej alebo cudzej osobnosti a pri porozumení interakcií s inými ľuďmi.

Aj túto knihu vnímam ako užitočnú pomôcku, ak chce človek porozumieť svojim vlastným aj cudzím reakciám v bežných, ale najmä psychicky náročných situáciách. Ako autor hovorí: „A tak za každým zvykom, za každým dogmatom a za každým fanatismom stojí také úzkost, strach ze zmeny a z pomíjivosti, a nakoniec i strach ze smrti.“

Spoznanie východísk zvlášť pre patologické, nezdravé správanie sa a konanie človeka otvára priestor pre hľadanie takých spôsobov komunikácie, ktoré pomáhajú druhého človeka nielen odsúdiť, ale mu porozumieť.

In omnibus caritas

V rôznych etapách ľudského vývoja sa zdôrazňovali isté pojmy. Známe je heslo Francúzskej revolúcie: Rovnosť, bratstvo, sloboda. Štúrovci zdôrazňovali: Nad všetkými záujmami má vládnuť láska k svojmu národu. Heslá sme poznali aj za socializmu. Menej známe heslo je však toto: „In necessariis unita, in nubiis libertas, in omnibus caritas.“ V podstatnom jednota, v druhotnom sloboda, ale vo všetkom láska.

Neviem, kto je autorom týchto slov. Bol to však múdry, hlboko duchovne založený človek. Pochopil to, čo málo chápú mnohé známe osobnosti súčasnosti. V podstatných veciach treba byť jednotní. Inak sa roztrieštíme – a vieme, čo o prútikoch hovoril kráľ Svätopluk. Ak sme jednotní v podstatných veciach, v tých druhotných máme slobodu voľby. Sloboda síce v Deklarácii ľudských práv zakotvená je, ale v praxi to býva pomerne problematické. Podľa rady autora citátu, všetko má podčiarkovať láska. Láska vyplývajúca z podstaty – jednoty, aj z vecí druhotných.

Skúsme sa dnes zamyslieť nad láskou, o ktorej mystik Tomáš Kempenský tvrdí: „Človek, ktorý miluje letí, beží, raduje sa, je slobodný a nie je ničím spútaný... Láska často nepozná mieru, ale nad všetku mieru sa rozhojňuje.“ Láska, „keď je ustatá, neochabuje. Keď je stiesnená, nie je sklúčená. Keď je vzrušená, nie je skrúšená – ale ako živý plameň a horiaca fakľa plápolá nahor a bezečne sin kliesni cestu.“ (T. Kempenský, De imitatione Christi, Kniha tretia, O vnútornej úteche.)

Oplatí sa v podstatnom byť jednotní, v druhotnom slobodní, vo všetkom však – láskaví!

*Textom, autorom ktorého je **Pavel Gabriš**, si pripomíname pamiatku tohto evanjelického farára a redaktora náboženského vysielania Slovenského rozhlasu. Zomrel 23. 10. 2018 vo veku 69 rokov.*

Zamyslenie vyšlo v publikácii Nízke prelety (vyd. Transciscus, Liptovský Mikuláš 2009.)

